

III 3,18

INŠTITUT ZA GEOGRAFIJO UNIVERZE V LJUBLJANI

TRŽNA USMERJENOST KMETIJSTVA V SR SLOVENIJI LETA

1974

dr. Jakob MEDVED

Ljubljana 1976

ju. št. 102

Inštitut za geografijo univ. v Ljubljani

dr. Jakob Medved

TRŽNA USMERJENOST KMETIJSTVA V SR SLOVENIJI

LETA 1974

**Naročnik: Raziskovalna skupnost Slovenije,
Ljubljana**

Nosilec:
MEDVED dr. Jakob
izr. univ. prof.

Direktor:
KLEMENČIČ dr. Vladimir
redni univ. prof.

Ljubljana 1976.

V S E B I N A :

I.	UVOD	1
II.	GOSPODARSKA IZRABA NJIV IN VRTOV LETA 1974	10
	1. Uporaba virov in metode dela	10
	2. Razširjenost posameznih skupin poljedelskih kultur po odstotku posejanih površin	14
	3. Izraba zemljišča po vrednosti posameznih skupin poljedelskih kultur	19
	4. Skupna vrednost pridelkov na ha njiv in vrtov	27
III.	TRŽNA USMERJENOST POLJEDELSTVA	28
IV.	TIPI TRŽNE USMERJENOSTI KMETIJSTVA V SR SLOVENIJI LETA 1974	38
	1. Viri in metode dela	38
	2. Struktura odkupljenih kmetijskih pridelkov ..	39
	3. Tipi tržne usmerjenosti kmetijstva	44
	4. Prostorski pregled posameznih tipov tržne usmeritve.....	48
V.	ZAKLJUČKI	49

I. UVOD

V zadnjih treh desetletjih je Slovenija doživela temeljite gospodarske in družbene spremembe, ki se kažejo v naglem razvoju vseh panog gospodarstva in v spreminjanju poklicne sestave prebivalstva. Gospodarska sestava se je znatno spremenila; iz predvojne zaostale agrarne dežele se je Slovenija razvila v industrijsko - agrarno deželo. Če je stopnja družbeno ekonomskega razvoja vedno v obratnem sorazmerju z odstotkom kmečkega prebivalstva¹⁾, potem lahko dinamiko družbeno ekonomskih sprememb v zadnjih treh desetletjih gledamo skozi prizmo razvoja števila kmečkega prebivalstva. Ti podatki nam povedo, da se je leta 1931 ukvarjalo s kmetijstvom 60,3 %, leta 1961 30 % in leta 1971 samo še 18 % prebivalstva. To izredno preslojevanje prebivalstva odraža dinamiko družbeno ekonomskih sprememb in se kaže tudi v spreminjanju samega kmetijstva. To se je skušalo na različne načine prilagajati novim družbeno ekonomskim razmeram. V času, ki sega še v obdobje med obema vojnama, je bilo naše podeželje prenaseljeno in je imelo izredno visoko agrarno gostoto. Osnovni cilj kmetijstva je bil pridelati hrano za dom, zato je prevladovala polikultura in samooskrbna ureditev. Povojno obdobje je prineslo nagle in temeljite spremembe tudi zasebnemu kmetijstvu. Obdobje ekstenzivne industrializacije je iz podeželja v stara in novo nastala industrijska središča pritegnilo mnogo ljudi. V okolici teh središč in ob ugodnejših prometnih poteh pa je prebivalstvo ostalo doma in od doma hodi na delo. Oba procesa, preseljevanje in preslojevanje sta naglo nižala število kmečkega prebivalstva in s tem agrarno gostoto. Manjšanje števila kmečkega prebivalstva in administrativno določene cene za kmetijske pridelke so v tem obdobju sprožile proces akstenzifikacije izrabe

1) W. Schaefer: Wandlungen in der Agrarstruktur unter Einfluss der Technik. Berichte über Landwirtschaft, XXXIX, Hamburg 1961, str. 217 - 228.

zemljišča. Ta pojav je posledica določenih družbeno ekonomskih sprememb. Medtem ko je nagla industrializacija močno nižala število kmečkega prebivalstva, pa industrija še ni bila sposobna, da bi vzporedno s tem nudila kmetijstvu potrebno mehanizacijo. Zaradi tega so se kmetje kljub uporabi stare primitivne poljedelske tehnike skušali s notranjimi spremembami prilagajati novim družbeno ekonomskim razmeram. To prilagajanje je temeljilo predvsem na novem vrednotenju kmetijske zemlje. Kriteriji za valorizacijo naravnih razmer kmetijske zemlje so izhajali iz novih družbeno ekonomskih razmer, ter so stremeli k štednji delovne sile. Zaradi tega v tem času opuščajo kulture, ki zahtevajo mnogo dela (lan, mak, riček, korenje itd.) in precej njiv, ki so zaradi strmine, oddaljenosti, majhnega obsega itd. manj primerne za obdelavo. To pa velja samo na splošno, kajti v podrobnosti ostajajo velike razlike. Valorizacija vrednosti naravnih razmer za kmetijstvo, ki izhaja iz splošne stopnje družbeno ekonomskih razmer ima več ali manj samo teoretično vrednost ter nam lahko služi le kot izhodišče za primerjavo, npr. kot povprečen narodni dohodek. Stvarna valorizacija vrednosti naravnih razmer za kmetijsko izrabo tal pa se vedno opravlja na osnovi individualne valorizacije ter je odvisna od velikosti posestva, socialne pripadnosti lastnika ter od stopnje družbeno ekonomskega in kulturnega razvoja v določenem področju. Ker ima ta stvarna valorizacija v bistvu socialni (razredni) značaj je drugačna v neposredni bližini večjih neagrarnih središč, kjer prevladujejo mešane kmetije in zopet drugačna na velikih, srednjih in na malih kmetijah.

Večje kmetije so vzporedno z manjšanje števila delovne sile na eni strani opuščale kulture ki zahtevajo največ dela, na drugi strani pa manj primerne njive (oddaljene, osamljene manjše in strme) prepuščali otravljenju ali ogozdovanju²⁾.

2) J. Medved: Spremembe v izrabi zemljišča in preslajanja kmečkega prebivalstva v Sloveniji v sadnjih dveh desetletjih. GV XLII, Ljubljana 1970, str. 1 - 30.

Tako se je na večjih kmetijah z notranjimi spremembami usmerjenosti izrabe zemljišča vsaj deloma dvignila storilnost dela. Srednje kmetije v tem času nimajo pogojev za bistvene spremembe (izjema so le tiste kmetije, kjer sta se eden ali dva člana zaposlila v neagrarnem gospodarstvu), zato še vztrajajo pri starem sistemu. Večja ali manjša intenzivnost izrabe zemljišča je odvisna predvsem od starostne strukture in velikosti družine. Edine večje spremembe so v spreminjanju manj primernih njiv v travišča. V tem času se v oddaljenih predelih izprazniijo koče agrarnega, gozdarskega in viničarskega polproletariata. Njihovo mesto pa zavzame "srednji kmet". V okolici neagrarnih središč ob ugodnih prometnih poteh pa se kočarji in mali kmetje večinoma zaposlijo v neagrarnem gospodarstvu.

V novejšem obdobju, ki zajema čas od začetka uvajanja gospodarskih reform, se v vsa področja gospodarstva hitreje uvaja moderna tehnika, zato prodira moderen način proizvodnje tudi v kmetijstvu, zlasti v družbeni sektor. Rezultati se kažejo v porastu sterilnosti in večanju donosov. Rast življenske ravni tako posameznika kot skupnosti je mogoča samo na večanju produktivnosti dela. To pa lahko kmečki delavec veča samo na osnovi uvajanja mehanizacije in drugih agrotehničnih ukrepov ali pa s skrajno ekstenzifikacijo izrabe zemljišča. Za oba načina pa rabi kmečka družina vedno večja zemljišča. Nasproti temu socialno ekonomskemu procesu pa stoji stara, že davno preživela posestna struktura, ki v večini primerov ne dovoljuje produktivne izrabe delovnih kapacitet normalno številne kmečke družine in povzroča, da se iz marsikaterega področja ljudje tudi preveč izseljujejo.

Navedene značilnosti so povzročile in povzročajo nenahno manjšanje intenzivno obdelanih površin. Kot primer si oglejmo spremembe površin njiv in vrtov. Po katastrskih podatkih je bilo leta 1954 v Sloveniji 362.532 ha njiv in vrtov, leta

1967 297.862 ha, leta 1974 pa 265.675 ha. To pomeni, da so se njive in vrtovi zmanjšali od 1954 do 1974 leta za slabe četrtno. Katastrski podatki pa zaradi različnih razlogov močno zaostajajo za dejanskimi razmerami, zato Zavod za statistiko SR Slovenije vodi tudi ocene. Po teh ocenah je bilo leta 1974 v Sloveniji njiv in vrtov samo 258.508 ha, kar je 74,59 % v primerjavi s letom 1954. Torej smo zaradi drugačnega vrednotenja njiv v dvajsetih letih izgubili četrtno vse površine. Opuščanje "neprimernih" njiv pa je dejansko še večje, kajti v tem času smo s regulacijami rek, osuševanjem in deloma tudi s krčenjem drugih zemljiških kultur pridobili precej novih njiv, zlasti v občinah Ptuj, Lenart, Murska Sobota, Slovenska Bistrica, Škofja Loka in Cerknica. (Karta št. 1). V letu 1954 so njive in vrtovi obsegali 17,7 %, leta 1974 pa po oceni samo še 12,76 % celotne površine Slovenije.

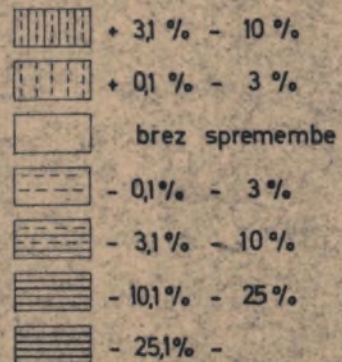
Naglo manjšanje njiv in vrtov je iz splošnega družbenega vidika škodljivo. V času ko si svet postavlja vprašanje odkod dobiti zadosti hrane, pri nas opuščamo obdelovalno zemljo, ki je sad stoletnih naporov naših prednikov. Obdelovalno zemljo, ki je prepustimo ogozdovanju je mogoče le² velikimi napori zopet usposobiti za pridelovanje poljskih pridelkov. Na drugi strani pa pretirano opuščanje njiv in vrtov ni škodljivo samo za kmetijstvo, temveč je škodljivo tudi iz narodnoobrambnih vidikov, iz vidika razvoja turizma itd. Ta proces pa je bolj škodljiv, ker opuščanje njiv in vrtov ne temelji na nekaterih splošnih spoznanjih in merilih, katere njive in vrtove lahko glede na novo vrednotenje obdelovalne zemlje zaradi izredno neugodnih razmer (straina, kamnitost, majhne parcele itd.) opustimo, temveč se to razvija stihijsko v tesni odvisnosti od vrednotenja in kriterijev posameznih socialno posestnih skupin.

Socialno posestna struktura v Sloveniji je zelo različna. Povprečna velikost zasebnega kmečkega gospodarstva v Sloveniji je sicer znatno nad jugoslovanskim povprečjem, ki je leta

KARTA ŠT. 1

NJIVE IN VRTOVI

Razlike med kat. podatki in ocenami Zavoda za statistiko SRS

AVTOR: J. MEDVED

TEH. IZDELAVA: E. ZAMPERLO

1969 znašalo 3,8 ha, v Sloveniji pa 6,2 ha. Med posameznimi predeli Slovenije pa obstajajo velike razlike. V gosto naseljenem subpanonskem področju se uveljavlja povprečna velikost posestev okrog 3 ha, v gorskem in kraškem svetu, kjer večji del posestva obsega gozd ali slabo rodovitni pašniki pa se uveljavlja večja posest. Taka socialno posestna sestava je povzročila, da so si morali kmetje poleg dela na svoji kmetiji poiškati še zaposlitev v neagrarnih panogah gospodarstva. Tako smo imeli leta 1960 od skupno 194 855 kmečkih gospodarstev le 95 918 ali 49,1 % takih, kjer se je prebivalstvo ukvarjalo samo s kmetijstvom, 98 937 ali 50,9 % pa je bilo takih gospodarstev, kjer je bilo kmetijstvo samo dodatna panoga v neagrarnem gospodarstvu zaposlenega prebivalstva. Čeprav nimamo na razpolago novjših podatkov pa lahko predvidevamo, da se je ta proces v zadnjih petnajstih letih nadaljeval, da je znatno poraslo število mešanih gospodarstev na račun zmanjšanja števila čistih kmečkih gospodarstev.

Prikazane značilnosti družbeno ekonomskega razvoja zadnjih treh desetletij in elementov podedovane agrarne strukture so okvirna izhodišča za proučevanje razvoja spreminjanja usmerjenosti kmetijstva. Pri proučevanju prilagajanja kmetijstva novim družbeno ekonomskim razmeram obstaja osnovno vprašanje: Ali se je zasebno kmetijstvo vzporedno z vsemi navedenimi procesi preslojevanja, odseljevanja, opuščanja manj primernih zemljišč in kultur, ki zahtevajo dosti dela, spreminjanjem čistih kmečkih gospodarstev v mešana delavsko kmečka gospodarstva tudi preusmerjalo k tržni proizvodnji. Obstaja vprašanje ali se je vzporedno z navedenim razvojem opuščala samozkrbna in polikulturalna usmeritev in se uveljavljala specializirana tržna proizvodnja.

Poizkus ugotavljanja tržne usmerjenosti kmetijstva sem že prikazal v študiji "Izraba zemljišča in tržna usmerjenost kmetijstva v SR Sloveniji leta 1969"(3). Ta študija, ki temelji

3) J. Medved: Tipi izrabe zemljišč in tržna usmerjenost kmetijstva, GV XLV, Ljubljana 1973, str. 3 - 17.

na stanju leta 1969 je pokazala, da je Slovenija v izrabi zemljišča izrazito živinorejska dežela, saj je velika večina kmetijskih pridelkov namenjena krmi živine. To dejstvo ishaja predvsem iz njenih naravnih razmer, saj zavzemajo njive in vrtovi, kakor smo že prej omenili, le skromen odstotek, medtem ko zavzemajo travniki in pašniki znatno večji delež skupne površine. Na drugi strani pa je ta analiza pokazala, da je bilo takrat kmetijstvo v Sloveniji pri pridelovanju drugih poljedelskih pridelkov še vedno izrazito samoskrbno in polikulturno usmerjena, saj je na trg prišlo le nekaj več kot 5 % pridelkov. Po letu 1969 se je naša kmetijska politika znatno spremenila. Te spremembe se kažejo tako v zakonodaji in raznih ukrepih kot v izredno velikih naporih raznih samoupravnih organizacij za pospeševanje kmetijstva. Zakonski ukrepi bodo onemogočili prehajanje kmetijske zemlje v neknečko posest in s tem deloma zavrli kvarne procese ki ishajajo iz različnega socialnega vrednotenja kmetijske zemlje. Na drugi strani pa se znatno povečala družbena pomoč razvoju kmetijstva. Družbeni kmetijski sektor ni vlagal velikih naporov samo v večanje proizvodnje na svojih zemljiščih, temveč je s različnimi oblikami sodelovanja pomagal pri organizaciji in razvoju specializacije in tržne usmerjenosti pri zasebnem sektorju kmetijstva. Izredno veliko dinamiko za spreminjanje preživelih načinov kmetovanja pri zasebnih kmetijah so pokazale tudi kmetijske sadruge, ki so s organizacijo vzorčnih kmetij, finančno pomočjo in strokovnimi nasveti pomagale zasebnim posestnikom pri modernizaciji kmetijstva.

Čeprav je petletno obdobje pri proučevanju preusmerjanja kmetijstva kradko, nam vendar zaradi izredne dinamike in velikih naporov družbe prikaže precejšnje spremembe. Da bi ugotovili kakšne rezultate smo dosegli v tem obdobju, je ponovno potrebno ugotoviti stopnjo tržne usmerjenosti kmetijstva v Sloveniji, kar je eden izmed osnovni namen te raziskovalne naloge.

Prej navedeni procesi se odvijajo v vseh predelih Slovenije.

Ta pa je glede na splošno vrednost naravnih razmer za kmetijstvo kot gleda na vrednost naravnih razmer za gojitev posameznih kultur izredno raznolika. Tem naravnim razlikam v vrednosti potenciala za kmetijsko izrabo tal pa se pridružujejo še številne družbene raznolikosti, ki se kažejo na eni strani v zelo različni stopnji splošnega družbenega in ekonomskega razvoja ter na drugi strani v zelo različni velikosti posestev ter socialno posestni strukturi. V razvitejših predelih Slovenije je čistih kmečkih gospodarstev znatno manj kot v manj razvitih predelih. Zelo velike razlike pa obstajajo tudi glede razpoložljive delovne sile v kmetijstvu. Medtem ko v bližini industrijskih središč in ob ugodnih prometnih poteh prevladujejo mešana kmečko delavska gospodarstva, ki jih obdeluje v prostem času sicer v neagrarnem gospodarstvu zaposlena delovna sila, pa je manj razvitih in ob ugodni prometni poti oddaljenih območjih v kmetijstvu zaposleno pretežno ostarelo prebivalstvo, ki se ne more več preseliti ali odseliti⁴⁾.

Zaradi tega je drugi osnovni namen te raziskovalne naloge prikazati kako se različna vrednost naravnih razmer za kmetijsko izrabo zemljišča ter različna stopnja družbeno ekonomskega razvoja in velikosti zasebnih kmečkih gospodarstev odraža v naporih za modernizacijo in specializacijo kmetijske proizvodnje. Vendar se pri proučevanju tega vprašanja pojavljajo določene objektivne ovire, ki zelo otežkočajo podroben vpogled v stvarne razmere. Podatki o gospodarjenju z zemljišči in podatki o odkupu pridelkov, ki jih zbira Zavod za statistiko SR Slovenije, so zbrani za posamezne politične občine, te pa so marsikje zelo velike in obsegajo naravno in družbenogeografsko zelo različna območja. Bosplošitev podatkov v okviru posamezne občine torej nujno zabriše notranje razlike, ki bi bile za stvarno poznavanje procesov izredno pomembne. Kljub tem pomanjkljivostim, ki se jim zaradi značaja statističnih

4) V. Klemenčič: Problemi mešane strukture gospodinjstev in kmečkih gospodarstev v Sloveniji GV XL, Ljubljana 1968.

podatkov ne moremo izogniti, pa nam primerjava izrabe zemljišča po enakih območjih v obeh obdobjih vendar kljub pomanjkljivostim kaže stopnjo razvoja pri rušenju starih polikulturalnih in samozkrbnih oblik in uvajanja moderne specializirane tršne proizvodnje.

II. GOSPODARSKA IZRABA NJIV IN VRTOV LETA 1974

1. Uporaba virov in metode dela

Obravnavava gospodarske izrabe zemljišča leta 1974 zajema samo njive in vrtove, torej tista zemljišča, kjer se lahko izraba iz leta v leto močno spremeni. Posejane in neposejane površine so izračunane po statističnih podatkih in to tako, da je za osnovo vseh njiv in vrto v SR Sloveniji ocena Zavoda za statistiko SR Slovenije, ne pa katastrski podatki. Za tak prikaz sem se odločil, ker zavodi za izmero zemljišč iz različnih raslogov ne zmorejo sproti vnašati vseh sprememb razvoja posameznih kultur, zaradi tega katastrski podatki močno zastajajo za dejanskimi razmerami. Pri tem pa so zelo velike razlike med posameznimi predeli Slovenije, kar nam dobro prikazuje tudi karta štev. 1. Najbolj se zmanjšujejo njive in vrtovi v obrobni območjih Slovenije. Tu marsikje sovpadajo različni vzroki. Drušbeno ekonomski razvoj je povzročil drugačno klasifikacijo ugodnih in neugodnih kmetijskih zemljišč. Uvedba mehanizacije kot pogoj za dvig storilnosti človekovega dela, je povzročila, da so opustili strme, skalovite, oddaljene in zelo majhne njive; le-teh pa je bilo največ v gorskem in kraškem svetu. Pri tem je zelo pomembna strnjena velikost obdelovalnega kompleksa in oddaljenost od gospodarskega središča kmetije.⁵⁾ Ti vzroki za opuščanje njiv se uveljavljajo v celotni Sloveniji. Večja ali manjša intenzivnost opuščanja je torej močno odvisna od prevrednotenja naravnih razmer. Uveljavljajo pa se tudi številni drugi razlogi, ki opuščanje njiv močno pospešujejo ali zavirajo. Med temi naj omenimo samo dva glavna razloga, to sta bližina neagrarnih središč ter ugodnih prometnih poti in velikost kmečkih gospodarstev. V območjih, kjer se v bližini večja ali manjša neagrarna središča in ob ugodnih prometnih poteh je opuščanje njiv manj intenzivno. V takih območjih

5) C. Malovrh: Analiza gospodarsko prostorske strukture individualnih kmetijskih obratov različnih agrarnih predelov Slovenije, Ljubljana 1963 IGU.

prevladujejo delavsko-kmečke družine. Del družine si je poiskal zaposlitev v neagrarnem gospodarstvu. Stanovanjske možnosti in možnost dobivanja dodatnega dohodka od kmetijstva so tisti razlogi, ki povzročajo, da v takih območjih ostane prebivalstvo na kmetijah in da se njive znatno manj krčijo, pa čeprav niso najbolj primerne za sodobno mehničnizacijo. Prav zaradi teh razlogov je enakomeren policentrični razvoj neagrarnega gospodarstva za naše razmere izredno pomemben. V okviru navedenih razmer pa lahko močno pospešuje ali zavirajo opuščanje njiv in vrtov tudi velikost zasebnega kmečkega gospodarstva. Ta velikost je imela v različnih fazah našega družbeno ekonomskega razvoja zelo različno funkcijo, o čemer smo govorili že v uvodu.

To so osnovni razlogi, ki jih moramo upoštevati ko proučujemo karto razlik med katastrskimi podatki in ocenami zavoda za statistiko. Največje razlike so v območjih, kjer se manjši splošni družbene ekonomski razvitosti pridružuje še oddaljenost od ugodnih prometnih poti ali pa neugodne naravne razmere za sodobno kmetijstvo.

IZRABA NJIV IN VRTOV LETA
 1974

O b ě i n a	njive in vrtovi po oceni	skupno poseja- no	posejano z žiti	posejano z ind. rastl.	posejano s vrtni- nami	poseja- no z kr- mnimi rastl.
Ajdovščina	1.770	1.736	748	-	578	410
Brežice	6.358	6.291	4.311	32	827	1.121
Celje	3.221	3.196	1.724	239	556	677
Cerknica	3.622	3.253	759	-	903	1.591
Črnomelj	4.682	4.652	1.747	-	852	2.053
Domžale	4.968	4.899	2.518	14	901	1.466
Dravograd	1.252	1.192	558	31	221	382
Gornja Radgona	6.488	6.430	3.666	165	756	1.843
Grosuplje	6.926	6.916	2.883	-	1.154	2.876
Hrastnik	664	648	171	-	277	200
Idrija	1.979	1.761	473	-	480	808
Ilirska Bi- strica	2.448	2.430	852	-	1.253	325
Izola	524	384	73	-	229	82
Jesenice	591	591	63	-	191	337
Kamnik	2.759	2.737	1.440	2	458	837
Kočevje	1.875	1.766	359	-	296	1.111
Koper	5.595	4.575	1.914	-	1.266	1.368
Kranj	6.871	6.871	2.372	-	1.880	2.619
Krško	6.873	6.810	4.067	7	1.657	1.079
Laško	2.668	2.621	1.396	5	427	793
Lenart	4.989	4.917	3.087	81	662	1.127
Lendava	9.768	9.739	8.101	29	957	652
Litija	3.363	3.276	1.660	-	709	907
Lj.-Bežigrad	1.515	1.218	243	-	416	559
Lj.-Center	23	11	-	-	5	6
Lj.-Moste	2.659	2.516	814	-	802	900
Lj.-Šiška	3.095	3.031	1.190	2	690	1.149
Lj.-Vič-Rudnik	5.548	5.419	2.013	3	1.522	1.881
Ljutomer	6.863	6.804	4.965	91	593	1.155
Logatec	1.200	1.196	358	-	351	487
Maribor	12.303	12.214	6.846	208	2.950	2.210

Metlika	2.951	2.949	1.484	4	562	899
Mozirje	2.980	2.576	570	68	699	1.239
M. Sobota	28.582	28.558	20.766	74	2.796	4.925
Nova Gorica	3.455	3.366	1.774	-	1.060	532
Novo mesto	12.781	12.543	5.861	65	2.314	4.303
Ormož	7.043	6.989	4.510	54	1.163	1.262
Piran	1.330	1.174	268	-	709	197
Postojna	2.722	2.664	652	-	467	1.545
Ptuj	17.565	17.295	11.365	257	3.484	2.189
Radlje/D	3.203	2.763	1.264	160	647	702
Radovljica	2.228	2.276	358	-	914	1.004
Ravne/K	1.988	1.649	497	26	386	740
Ribnica	2.486	2.361	738	-	552	1.071
Sevnica	3.813	3.797	1.756	94	960	987
Sežana	3.107	3.095	872	-	869	1.354
Sl. Gradec	3.156	3.017	1.410	105	668	635
Sl. Bistrica	5.548	4.868	3.325	36	987	520
Sl. Konjice	3.249	3.171	1.749	22	662	738
Šentjur	3.813	3.778	2.313	44	619	802
Škofja Loka	4.066	3.718	1.041	-	1.094	1.583
Šmarje	6.431	6.378	3.815	28	1.421	1.114
Tolmin	1.595	1.588	525	-	681	392
Trebnje	6.532	6.453	2.855	-	2.003	1.595
Tržič	434	434	121	-	173	140
Velenje	1.730	1.618	849	113	233	423
Vrhnika	1.586	1.586	364	-	485	737
Zagorje	1.491	1.403	746	-	189	468
Žalec	5.969	5.953	1.568	1.721	830	1.834

SR Slovenija						
v ha	265.675	258.508	134.967	3.770	52.552	67.219
v %		100	52,21	1,46	20,32	26,01

Pri obravnavi poljskih posevkov smo odšteli tudi tiste njive, ki so pod trajnimi nasadi to je 3.046 ha ali 1,15 % površine njiv v Sloveniji) topolov, okrasnega grimičevja itd ter njive ki so ostale neobdelane (4.121 ha, ali 1,55 % vseh njiv in vrtov.)

Poljedelski posevki so združeni enako, kot jih združuje Zavod za statistiko SR Slovenije,⁶⁾ in to v naslednje štiri skupine:

- žita,
- vrtnine,
- krmne rastline in
- industrijske rastline.

Žita zajemajo pšenico, rž, ječmen, oves, ajdo, soržico, koruzo, proso in druga žita.

Vrtnine zajemajo krompir, vrtno korenje, čebulo, česen, grah, lečo, zelje, papriko, kumarice, jagode, maline, ribez in drugo.

Krmne rastline združujejo črno deteljo, lucerno, druge detelje, grašico, krmski grah, mešanice žit, pitnik, krmsko peso, mešanice trav, krmsko korenje in druge krmske rastline.

2. Razširjenost posameznih skupin poljedelskih kultur po odstotku posejanih površin.

Po odstotku posejanih površin zavzemajo žitarice prvo mesto. Skupno je bilo leta 1974 z žiti posejanih 134.967 ha, kar je 52,21 % vseh njiv in vrtov. Kot je razvidno iz karte štev. 2 je bilo z žiti posejanih nad 70 % vseh njiv v treh občinah, to je v Murski Soboti, Dolni Lendavi in Ljutomerju. Od 60 do 70 % vseh posejanih površin pa zavzemajo žita v vrsti občin severovzhodne Slovenije. Od 50 do 60 % posejanih površin zavzemajo žita v območju večjih kotlin (Celjska, Ljubljanska) ter v občini Nova Gorica. V gorskem in kraškem svetu pa je na splošno z žiti posajenih manj kot 40 % njiv.

6) Podatki Zavoda za statistiko SR Slovenije o posejanih površinah.

ODSTOTEK ŽIT

AVTOR: J. MEDVED

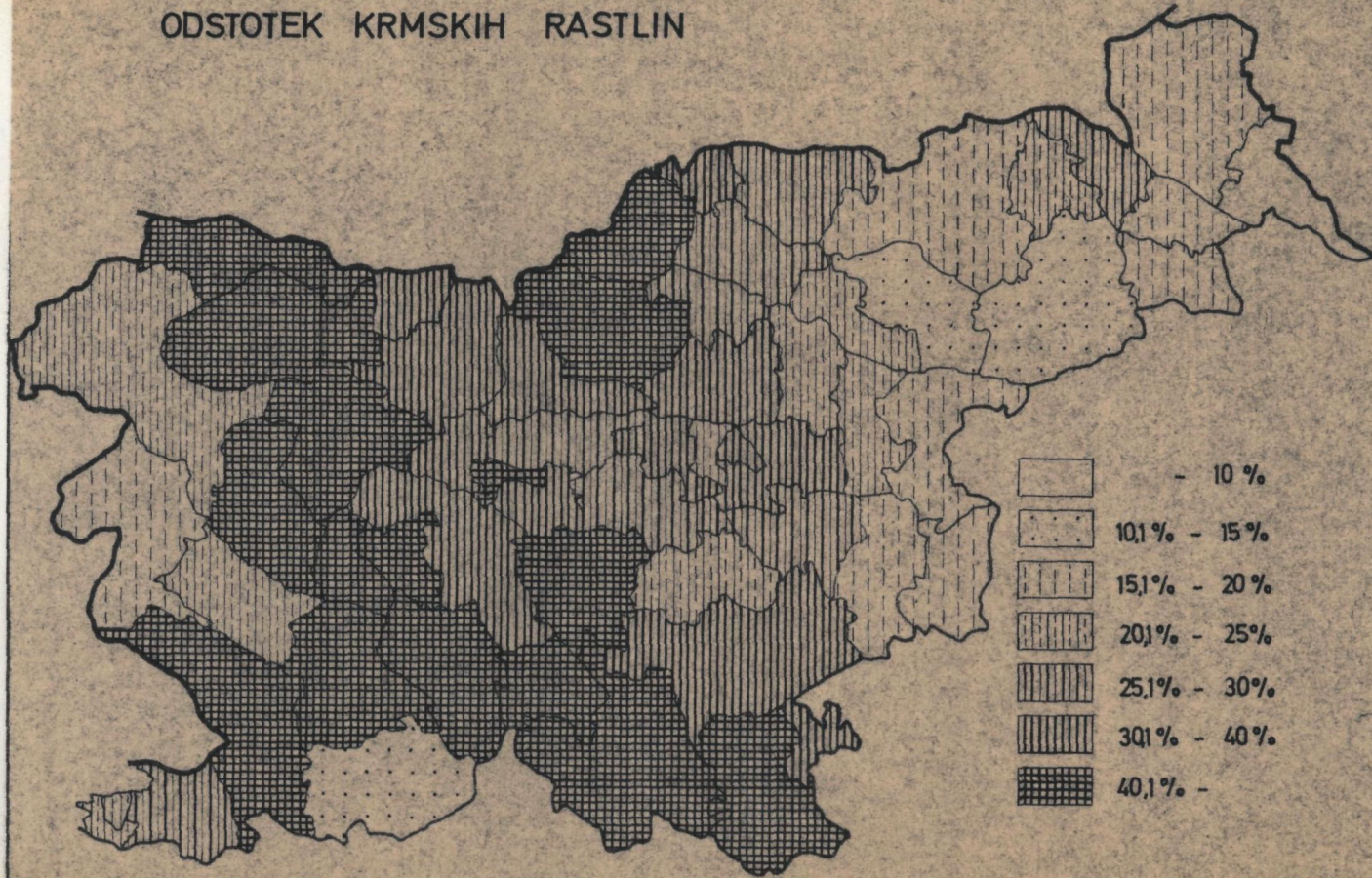
TEH. IZDELAVA: E. ZAMPERLO

Po posejanih površinah so bile na drugem mestu krmne rastline, s katerimi je bilo leta 1974 skupno posejano 67.219 ha ali 26% vseh njiv. Pri prostorski razširjenosti pa so opazne bistvene razlike v primerjavi z razširjenostjo žit. V petnajstih občinah, ki obsegajo pretežno gorati (Ravne na Koroškem, Mozirje, Idrija) ter kraški svet je s krmnimi rastlinami posejanih nad 40 % vseh njiv in vrtov. (Karta števil. 3). Velik delež površin zavzemajo krmne rastline tudi v drugih občinah osrednje Slovenije, proti vzhodu in deloma tudi proti zahodu pa se delež le-teh naglo manjša. V severovzhodni Sloveniji sta določene meje izjemi le občini Gornja Radgona in Lenart, kjer zaradi naravnih razmer delež teh kultur znatno poraste.

Vrtnine po posejanih površinah zavzemajo tretje mesto. (Karta števil. 4) Leta 1974 je bilo z njimi posejanih 52.552 ha kar je 20,32 % vseh takrat posejanih njiv in vrtov. Njihova prostorska razširjenost je močno odvisna od naravnih razmer. Pri tem pa moramo ločiti dva vidika:

KARTA ŠT. 3

ODSTOTEK KRMSKIH RASTLIN

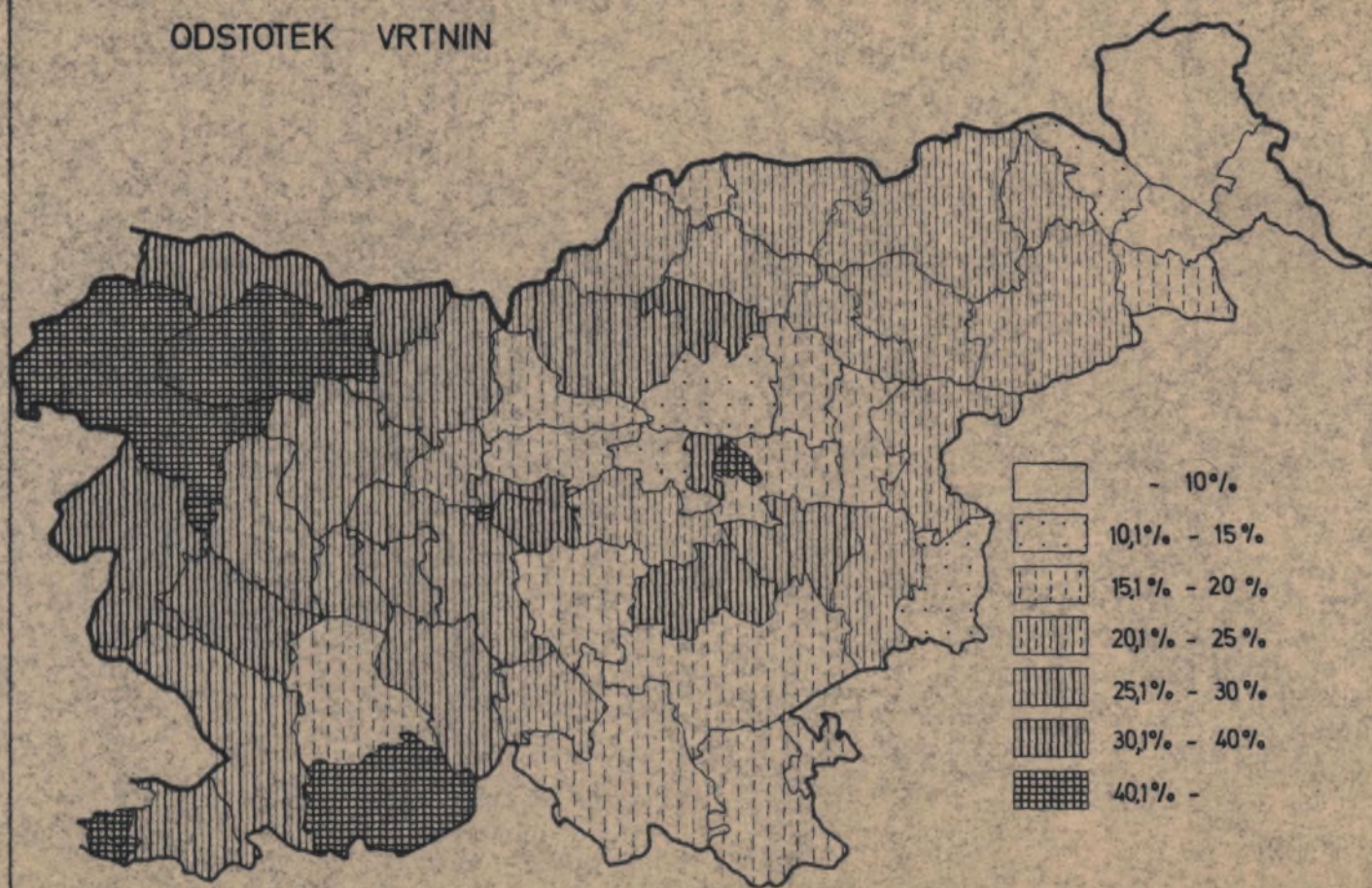

AVTOR: J. MEDVED

TEH. IZDELAVA: E. ZAMPERLO

KARTA ŠT. 4

ODSTOTEK VRTNIN

AVTOR: J. MEDVED

TEH. IZDELAVA: E. ZAMPERLO

na eni strani ugodne naravne razmere za gojitev teh kultur in na drugi strani na splošno neugodne naravne razmere za poljedelstvo. V obeh primerih je delež vrtnin visok, čeprav iz različnih razlogov. V območjih, kjer je na splošno za poljedelstvo malo primernelega sveta, kot so npr. občine Tolmin, Radovljica, Tržič, Ilirska Bistrica, so vrtnine močno razširjene in so namenjene pretežno domači porabi. V teh območjih so ali večja neagrarna središča in prevladajo delavsko-kmečka gospodarstva, ki si pridelujejo vrtnine za dom, ali pa je zelo malo obdelovalnega sveta. Na območjih z ugodnimi naravnimi razmerami, predvsem na večjih prodnih ravninah pa je pridelovanje teh kultur namenjeno tudi tržnim potrebam.

Z industrijskimi rastlinami je bilo posejano malo njiv, to je 3.770 ha ali 1,46 %. Od tega zavzemajo samo hmeljišča v občini Žalec kar 45,6 %. Večje površine so zavzemale industrijske rastline še v občini Celje, Maribor, Ptuj, Mozirje, Velenje, Radlje ob Dravi in v Gorzji Radgoni. V drugih občinah je bilo z industrijskimi rastlinami posejano le skromen odstotek zemljišča.

3. Izraba zemljišča po vrednosti posameznih skupin poljedelskih kultur.

Prikaz izrabe zemljišča po deležu posejanih površin s posameznimi skupinami poljedelskih kultur nam nudi možnost ugotavljanja usmerjenosti izrabe njiv po posameznih občinah in v celetni republiki. Na osnovi tega lahko spoznamo strukturne tipe usmerjenosti poljedelstva. Za ugotavljanje stopnje tržne usmerjenosti poljedelstva, pa je potrebno, da ugotovimo usmerjenost izrabe zemljišča po določenih merilih, ki nudi možnost medsebojne primerjave med posameznimi poljedel-

skimi kulturami in skupinami kultur in možnost ugotavljanja dela prodanega blaga. Izmed različnih kriterijev za ugotavljanje stopnje tržne usmerjenosti še najbolj ustreza kriterij denarne vrednosti pridelkov. Ta kriterij smo uporabili tudi pri tej raziskavi. Denarna vrednost posameznih poljedelskih pridelkov temelji na poprečnih cenah, kakršne so veljale leta 1974. Pretežni del cen za posamezne poljedelske pridelke smo dobili od Zavoda za statistiko SR Slovenije. Le za nekatere pridelke, ki so manj razširjeni smo dobili podatke odokupnih postaj, ki te pridelke odkupujejo.

Razlike med prikazom razširjenosti posameznih kultur po posejanih površinah in po denarni vrednosti pridelkov so zelo velike. Te razlike pogojujejo v glavnem naslednji dejavniki:

- Različne poljedelske kulture zahtevajo različno količino vloženega dela. Enaka površina posejana z žiti zahteva mnogo manj dela kot enaka površina posejana s krompirjem. Razen tega pridelovanje žitaric nudi več možnosti za strojno obdelavo kot pa pridelovanje vrtnin. Zaradi tega so razlike v denarni vrednosti med hektarskim pridelkom žit in vrtnin zelo velike in znašajo za leto 1974

ODSTOTEK VRTNIN

KARTA ŠT. 5

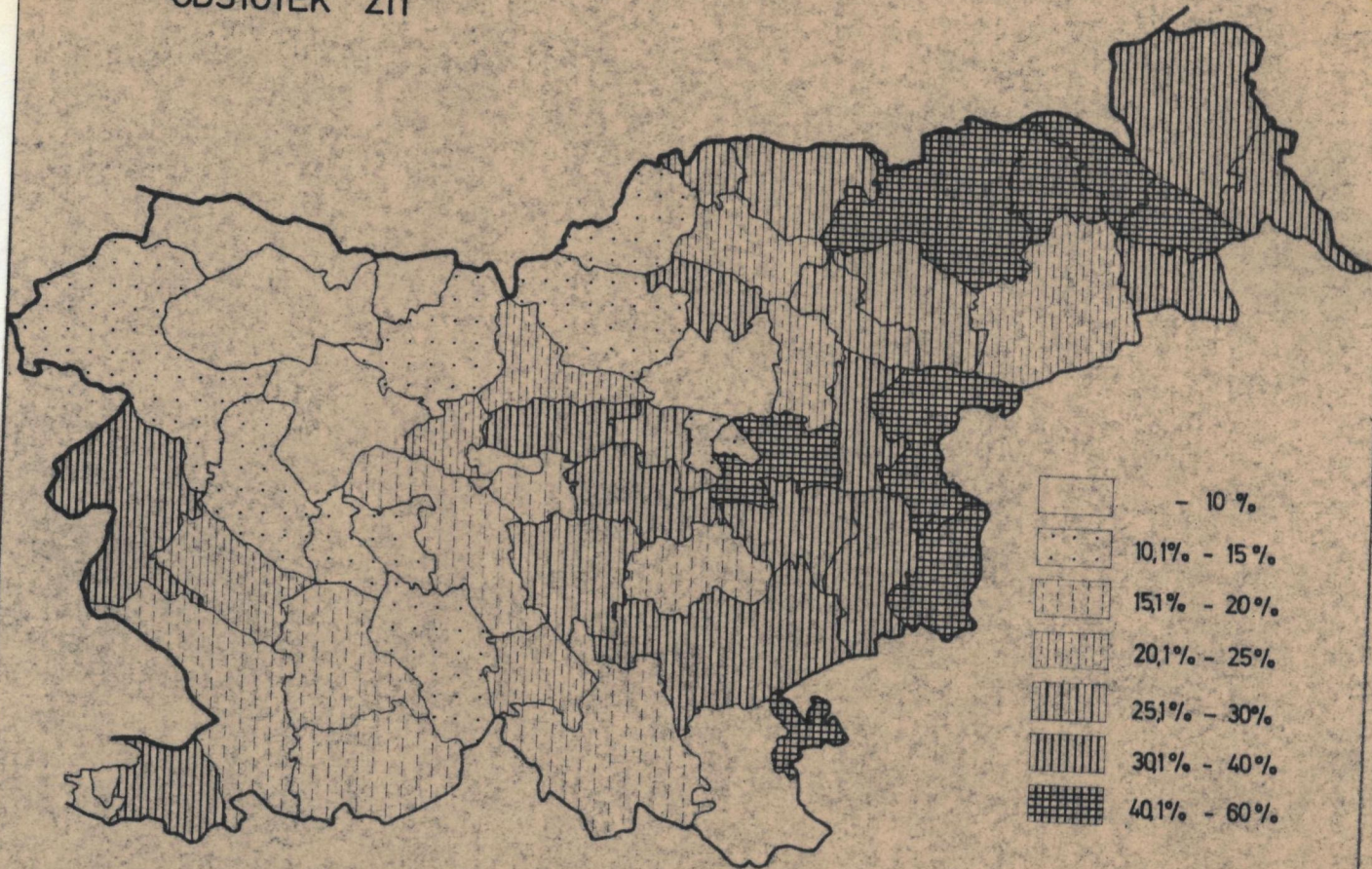

AVTOR: J. MEDVED

TEH. IZDELAVA: E. ZAMPERLO

ODSTOTEK ŽIT

KARTA ŠT. 6

AVTOR: J. MEDVED

TEH. IZDELAVA: E. ZAMPERLO

ODSTOTEK KRMSKIH RASTLIN

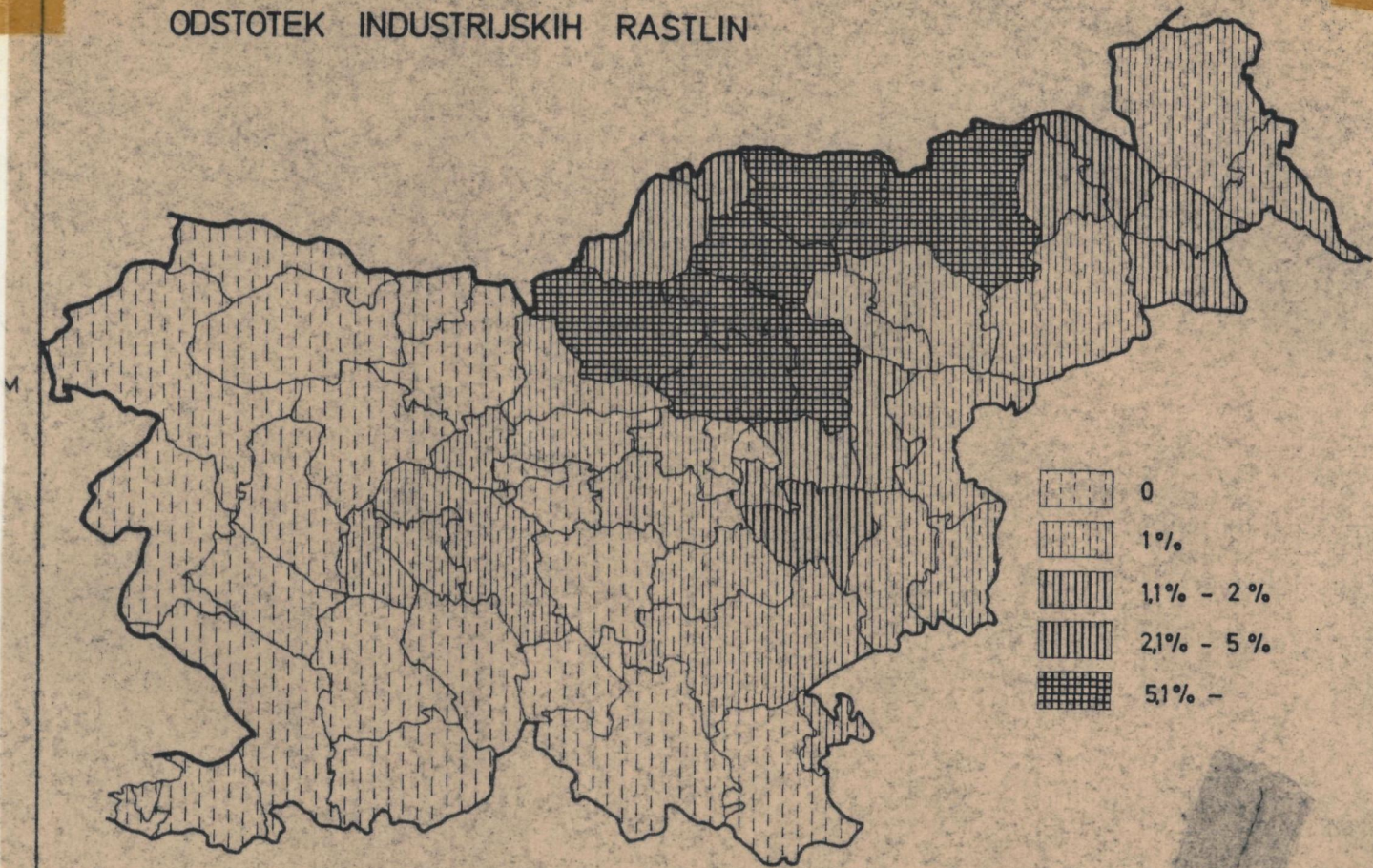
KARTA ŠT. 7

AVTOR: J. MEDVED

TEH. IZDELAVA: E. ZAMPERLO

ODSTOTEK INDUSTRIJSKIH RASTLIN

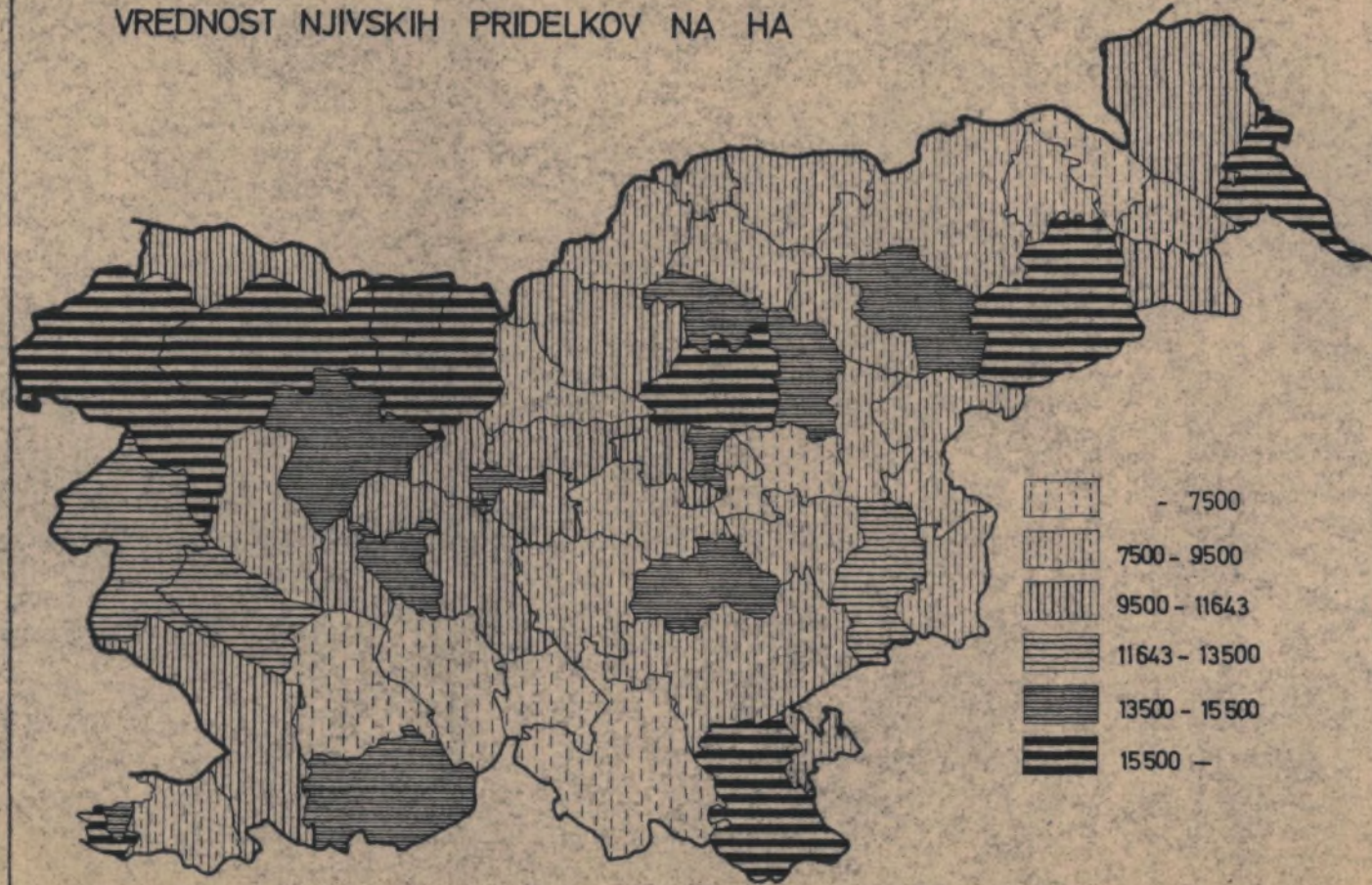

	0
	1%
	1,1% - 2%
	2,1% - 5%
	5,1% -

AVTOR: J. MEDVED
TEH. IZDELAVA: E. ZAMPERLO

KARTA ŠT. 9

VREDNOST NJIVSKIH PRIDELKOV NA HA

AVTOR: J. MEDVED

TEH. IZDELAVA: E. ZAMPERLO

poprečno 1: 5,4. Razen tega so razlike med posameznimi vrstami vrtnin mnogo večje kot med posameznimi vrstami žit.

- Razlike nastajajo tudi zaradi različnih donosov posameznih poljedelskih kultur v različnih območjih Slovenije. Te razlike lahko izvirajo iz naravnih razmer, ki lahko nudijo bolj ali manj ugodne razmere za gojitev posameznih kultur, lahko pa izvirajo tudi iz boljših ali slabših agrotehničnih ukrepov (gnojenje, oskrba z vodo, izbira sort, borba proti boleznim in škodljivcem itd).

Zaradi tega nudi pregled izrabe njiv in vrtov izražen v denarni vrednosti pridelkov bolj popolno podobo celostnega sovplivanja različnih naravnih in družbenih dejavnikov v določenem okolju. Slabost prikaza po političnih občinah je enaka kot pa pri prikazu izrabe njiv po posejanih površinah. Občine v Sloveniji so dokaj velike, zato se zabrišejo vse notranje razlike in se prikaže neko poprečno stanje. Toda tej slabosti se ni bilo mogoče izogniti, ker smo imeli na razpolago pač samo podatke po občinah in po odkupnih postajah.

Po skupni vrednosti poljedelskih pridelkov so v Sloveniji leta 1974 bile močno v ospredju vrtnina, ki so dale več kot polovico (58,17%) vrednosti celotnih poljskih pridelkov. Če primerjamo karti vrtnin po posejanih površinah (karta št. 4) in karte vrtnin po vrednosti pridelkov (karta št. 5), vidimo, da so pri karti ki kaže vrednost stopile vrtnine močno v ospredje, saj je poprečna vrednost vrtnin na ha leta 1974 znašala 33.379 din.

Žita, ki po posejanih površinah zavzemajo prvo mesto (52,21%) so po vrednosti poljskih pridelkov na drugem mestu, saj dajejo le 27,55 % vse vrednosti (karta števil.). Krmne rastline, ki po odstotku posejanih površin (26%) zavzemajo drugo mesto so po vrednosti pridelkov na tretjem mestu z 12,77 % vrednosti vseh poljskih pridelkov. (7)

4. Skupna vrednost pridelkov na ha njiv in vrtov.

Skupna vrednost poljskih pridelkov na ha njiv in vrtov je izračunana po že prej navedenih merilih in kaže poprečno vrednost teh pridelkov na območju posamezne občine. Kljub pomanjkljivostim, ki izvirajo iz posplošitve nam karta (karta štev. 9) kaže znatne razlike med posameznimi občinami.

Poprečna vrednost poljskih pridelkov na ha površine njiv in vrtov je bila leta 1974 v Sloveniji 11.645 din. Pod tem poprečjem je v Sloveniji dve tretjini občin. Razlike med najnižjo in najvišje poprečno vrednostjo pridelkov na ha so zelo velike. Npr. v občini Ribnica so dosegli samo 43,5 % (5.342 din), medtem ko so v občini Črnomelj dosegli 186,9 % (22.837 din) poprečne vrednosti pridelkov na ha njiv in vrtov v Sloveniji. Te razlike med obema skrajnostima izvirajo na eni strani iz različne stopnje usmerjenosti v gojitev vrtnin, na drugi strani pa tudi v posamezne vrste vrtnin. V občini Črnomelj zavzemajo vrtnine nad 80 % vseh posajenih njiv in vrtov, med temi pa je na prvem mestu fižol, ki je tudi po ceni med vrtninami na prvem mestu. V občini Ribnica vrtnine zavzemajo skromen delež posejanih njiv, saj so posejani površini daleč pred njimi krmne rastline in žita. Najpomembnejša vrtnina pa je krompir, ki po vrednosti znatno saostaja za fižolom.

Največjo vrednost poljskih pridelkov na ha njiv in vrtov so dosegli v občinah Črnomelj, Kranj, Žalec, Piran, Ptuj, Tolmin in Tržič. To so občine z zelo različnimi naravnimi in družbenimi razmerami. V občinah Tolmin in Tržič je absolutno in relativno zelo malo njiv in vrtov, zato je israba njiv in vrtov bolj usmerjena v pridelavo vrtnin in to v veliki meri za domače potrebe. Občini Piran in Ptuj pa sta zaradi ugodnih naravnih razmer za gojitev določenih vrst vrtnin in družbenih razmer (turizem v Piranu, gosta naselitev v Ptujju) močno usmerjeni na gojitev teh kultur. V drugo skupino spadajo občine

v katerih je znaten delež njiv posejan z vrtninami, to so občine Ilirska Bistrica, Velenje, Izola, Celje, Ljubljana-Bežigrad, Radovljica, Slovenska Bistrica, Trbovlje, Trebnje, Vrhnika in Škofja Loka. Nadpovprečno vrednost pridelkov na ha imajo še občine Ajdovščina, Krško, Ljubljana-Center in Nova Gorica.

Dve tretjini slovenskih občin, ki imajo podpoprečno vrednost poljskih pridelkov na ha površine njiv, lahko razdelimo v tri skupine. Prva skupina, ki je po vrednosti pridelkov na ha nekaj pod poprečjem obsega občine Domžale, Jesenice, Ljubljana-Moste, Ljubljana-Šiška, Ljubljana-Vič, Logatec, Murska Sobota, Sežana in Zagorje. To so občine kjer je znaten del njiv posejan s kranimi ali industrijskimi rastlinami. Druga skupina s podpoprečno vrednostjo pridelkov na ha obsega vrsto občin, ki so zaradi prevlade drobne posesti ter nižje stopnje splošnega družbeno ekonomskega razvoja še močno polikulture in usmerjene v samozkrbo. V najnižjo skupino spadajo razen občine Ribnice še Kočevje in Postojna, torej občine, ki so zaradi neugodnih naravnih razmer usmerjene predvsem v travno gospodarstvo.

III. TRŽNA USMERJENOST POLJEDELSTVA

Prikaz tržne usmerjenosti poljedelstva se nanaša na pridelke z njiv in vrtov. Stopnjo tržne usmerjenosti smo ugotovili s pomočjo statističnih podatkov o odkupu kmetijskih pridelkov (8). Pri tem pa obstajajo določene težave. Pri ugotavljanju deleža prodanih poljedelskih pridelkov smo lahko zaježi le tiste, ki so jih pridelovalci prodali odkupnim postajam. Ni pa bilo mogoče zajeti tistega blaga ki ga kmetje prodajo neposredno potrošnikom. Anketiranje se je pokazalo dokaj nezanesljivo. Kmetje zelo neradi dajejo podatke o količinah in cenah prodanega blaga. Analiza podatkov zbranih z anketo je pokazala, da so dokaj nezanesljivi in ne morejo služiti kot izhodišče za posplošitev.

8.) Zavod za statistiko SR Slovenije, obzor. TRG 31, 32 in 33

Problematičnost tržne usmerjenosti pri pridelkih z njiv in vrtov je tudi v tem, da marsikje prodajo kmetje svoje pridelke odkupni postaji v drugi občini kar je zelo pogosto pri industrijskih rastlinah. Navedeni razlogi povzročajo, da po posameznih občinah ni mogoče ugotoviti stoddstotno stvarne podobe, vendar pa te pomanjkljivosti niso tolikšne, da bi bistveno spremenile ugotovljene značilnosti.

Stopnjo tržne usmerjenosti smo lahko ugotovili za žita, vrtnine in industrijske rastline. Nismo pa je mogli ugotoviti za krmne rastline, ker jih odkupne postaje ne odkupujejo in so predmet prodaje predvsem med posameznimi kmeti.

Podobno, kot so pokazali rezultati priučevanja tržne usmerjenosti poljedelstva za leto 1969, tako je tudi za leto 1974 še vedno značilna močna podrejenosti samoskrbi. Na splošno je pri poljskih pridelkih nizka stopnja tržne usmerjenosti, vendar pa so med posameznimi pridelki in območji bistvene razlike.

Zanimivo podobo nam nudi prostorski pregled tržne usmerjenosti po posameznih skupinah poljedelskih pridelkov. Žita, s katerimi je bilo posejano več kot polovica njiv in dajejo nad četrtino celotne vrednosti poljedelskih pridelkov so v glavnem namenjena le domači porabi, saj prihaja na trg le 7,85 % vrednosti vsega pridelka. (Karta števil. 10.) Število občin, ki žit sploh ne prodajajo se je povečalo: leta 1969 je bilo 13 in leta 1974 še 29 takih občin. V naslednjih šestih občinah (leta 1969 je bilo takih občin v Sloveniji 13) prihaja na trg pod 1 % vrednosti celotnega pridelka žit. V tem času se je znatno skrčilo tudi število občin, kjer prihaja na trg nad 20 % vrednosti celotnega pridelka; leta 1969 je bilo osem takih občin, leta 1974 pa je ostal samo še Ormož.

Znatno drugačne razmere so pri tržni usmerjenosti vrtnin (karta števil. 11). Vrtnine, ki so leta 1974 zavzemala eno petino vseh posejanih njiv in so dale več kot polovico celotne vrednosti poljedelskih pridelkov so še bolj kot žitarice namenjene predvsem domači oskrbi. Skupno je leta 1974 prišlo na trg 5,32 % vrednosti celotnega pridelka vrtnin. Samo za

KARTA ŠT 10

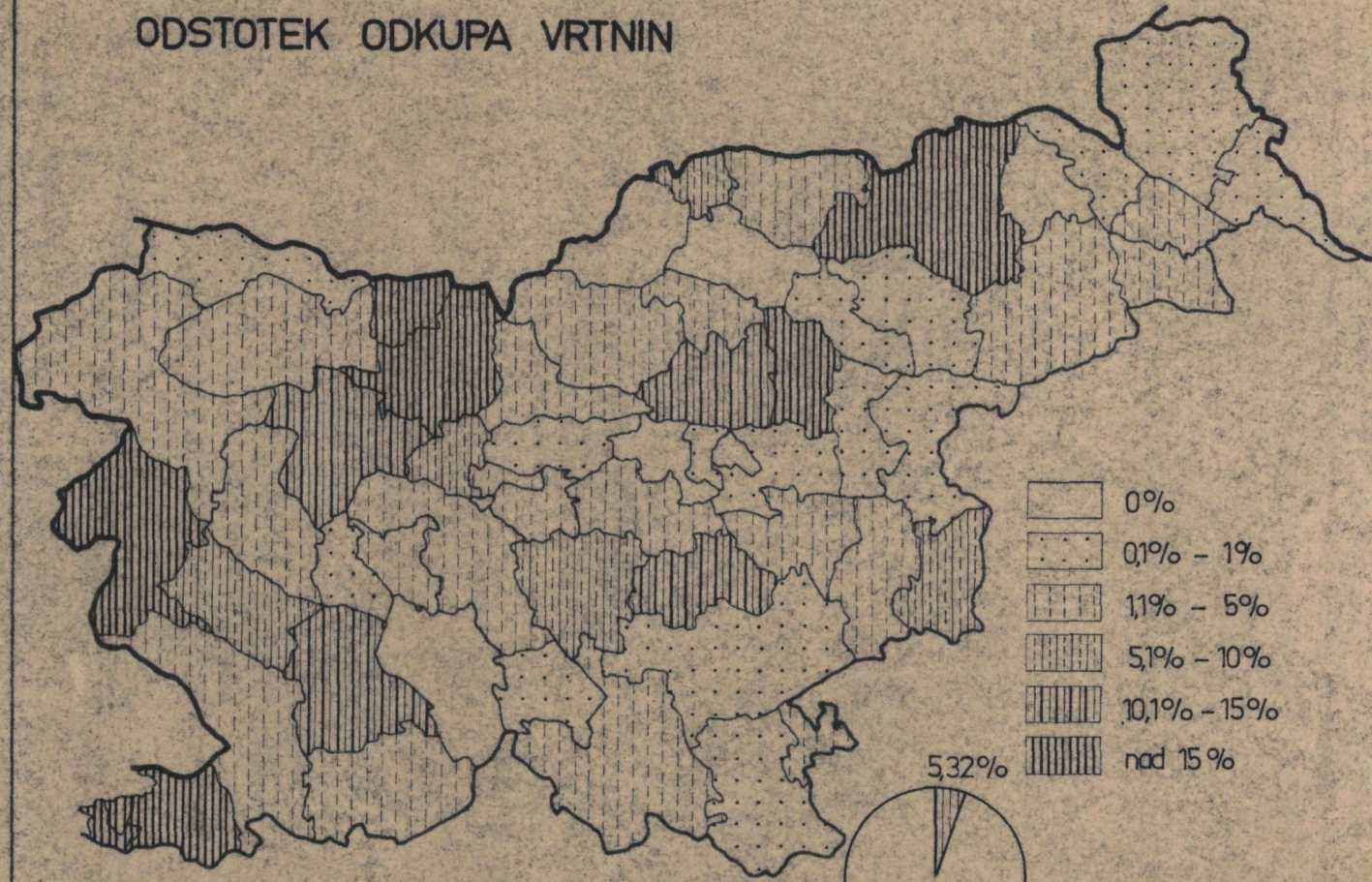
ODSTOTEK ODKUPA ŽIT

AVTOR: J. MEDVED

TEH. IZDELAVA: E. ZAMPERLO

ODSTOTEK ODKUPA VRTNIN

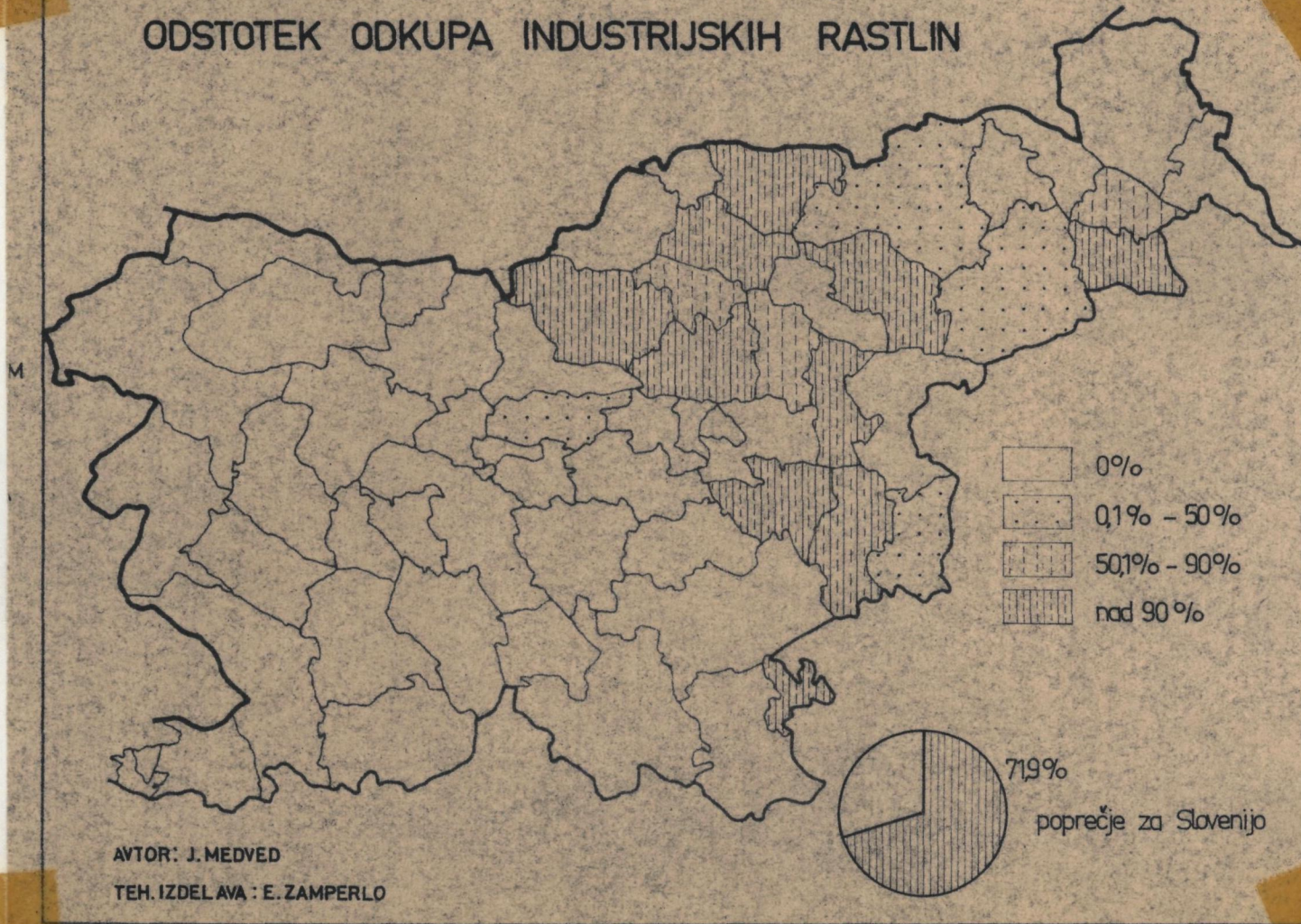
AVTOR: J. MEDVED
TEH. IZDELAVA: E. ZAMPERLO

Odstotek prodanih njivskih pridelkov leta 1974

O b č i n a	Od skupne vrednosti pridelkov je bilo odkupljeno				na ha njiv in vrtov skupni odkup v din
	odstotkov žit	odstotkov vrtnin	odstotkov ind.rast	odstotkov skupne vred. pridel.	
Ajdovščina	0,32	5,68	-	3,58	457
Brežice	1,47	5,62	23,20	5,92	461,90
Celje	0,47	20,78	81,71	26,00	3.530,90
Cerknica	-	-	-	-	-
Črnomelj	2,28	0,59	-	0,70	154,50
Domžale	18,83	0,52	4,7	6,52	631,10
Dravograd	1,18	5,10	-	2,70	239,00
Gornja Radgona	19,19	0,05	-	9,04	645,50
Grosuplje	8,92	7,36	-	6,60	566,20
Hrastnik	-	-	-	-	-
Idrija	-	2,30	-	1,58	145,30
Ilirska Bistrica	-	3,20	-	2,40	341,50
Isola	-	49,10	-	43,80	6.611,00
Jesenice	-	0,13	-	0,10	11,80
Kamnik	7,85	3,75	-	3,70	314,20
Kočevje	-	3,63	-	1,65	101,30
Koper	2,09	40,79	-	22,60	1.741,20
Kranj	13,73	23,36	-	17,26	3.182,90
Krško	8,65	2,92	95,00	4,90	602,70
Laško	-	0,45	-	0,17	11,80
Lenart	-	-	-	-	-
Lendava	11,50	0,30	-	4,13	787,20
Litija	-	1,20	-	0,61	55,50
Ljubljana-Bežigrad	-	2,55	-	1,97	273,30
Ljubljana-Center	-	-	-	-	-
Ljubljana-Moste-Polje	-	3,30	-	2,18	244,40
Ljubljana-Šiška	11,30	8,17	-	7,00	779,20
Ljubljana-Vič-Rudnik	10,05	3,04	-	3,96	445,10
Ljutomer	14,11	3,50	64,60	9,10	839,90

Logatec	-	0,20	-	0,14	15,00
Maribor	18,75	16,20	18,60	15,60	1.468,20
Metlika	-	3,10	90,00	1,80	171,90
Mozirje	-	1,70	90,00	10,70	1.072,90
Murska Sobota	5,47	1,00	-	2,63	280,50
Nova Gorica	0,18	20,00	-	11,10	1.293,60
Novo mesto	0,06	0,80	-	0,70	62,10
Ormož	23,20	3,50	98,00	11,70	1.144,90
Piran	-	32,00	-	28,20	4.745,30
Postojna	-	13,40	-	7,43	465,80
Ptuj	1,80	10,80	-	4,45	963,10
Radlje ob Dravi	7,69	1,10	98,80	18,20	1.688,20
Radovljica	-	1,80	-	1,50	202,50
Ravne na Koroškem	-	-	-	-	-
Ribnica	-	0,15	-	0,07	4,20
Sevnica	0,39	1,57	99,00	12,20	1.000,00
Sežana	0,56	3,66	-	2,40	231,30
Slovenj Gradec	-	-	98,80	13,90	1.261,80
Slovenska Bistrica	2,50	0,33	96,00	2,66	391,30
Slovenske Konjice	-	0,01	-	-	-
Šentjur	-	0,01	92,00	4,13	352,00
Škofja Loka	10,40	11,10	-	8,50	1.170,70
Šmarje pri Jelšah	1,05	0,81	-	0,80	67,80
Tolmin	-	1,24	-	1,00	384,70
Trbovlje	-	0,84	-	0,60	103,00
Trebnje	1,04	12,60	-	8,90	1.334,40
Tržič	-	28,60	-	22,30	4.910,00
Velenje	4,37	4,40	55,80	12,90	1.897,40
Vrhnika	-	1,71	-	1,15	163,90
Zagorje	-	-	-	-	-
Žalec	0,84	8,62	99,00	60,50	11.645,00
SR Slovenija	7,85	5,32	72,00	9,34	982,00

ODSTOTEK ODKUPA INDUSTRIJSKIH RASTLIN

za domače potrebe so vrtnine pridelovali v sedmih občinah, do 1 % pridelka pa prihaja na trg v petnajstih občinah. Nad petino pridelka vrtnin pa prihaja na trg samo v občinah Celje, Izola, Koper, Piran in Tržič.

Največja stopnja tržne usmerjenosti je pri industrijskih rastlinah. (Karta števil.12) S temi je bilo posejanih 1,46 % njiv, toda po vrednosti so predstavljale 4,28 % vseh pridelkov njiv in vrtov. Na trg je prišlo 71,9 % vrednosti celotnega pridelka.

Obstajajo pa znatne razlike glede tržne usmerjenosti posameznih vrst industrijskih rastlin; najvišja tržna usmerjenost je pri hmelju, medtem ko je pri drugih industrijskih rastlinah znatno nižja.

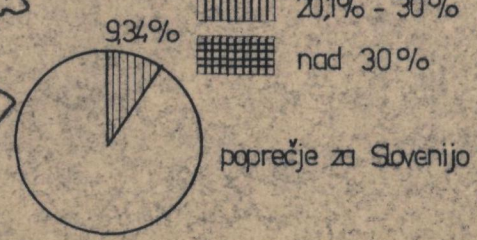
Skupno je leta 1974 prišlo na trg 9,34 % vrednosti vseh pridelkov njiv in vrtov. V primerjavi s letom 1969 se je skupna stopnja tržne usmerjenosti poljedelskih pridelkov v Sloveniji znatno povečala, saj je leta 1969 znašala le 5,9 %. Prostorski pregled skupne tržne usmerjenosti (karta števil.13) kaže zanimivo podobo. Kar v sedemnajstih občinah znaša delež prodanih pridelkov pod 1 % skupne vrednosti. Pri tem se razmere od leta 1969 niso bistveno spremenile; takrat je bilo takih občin 18. Skupne značilnosti teh izredno "samoskrbnih" občin so na eni strani v skromnih naravnih razmerah za poljedelsko izrabo tal ter razvitem neagrarnem gospodarstvu (npr. občina Hrastnik, Jesenice, Trbovlje, Zagorje, Litija, Ravne na Koroškem). Nekaj teh občin obsega kraški svet (Ribnica, Cerknica, Logatec) ali pa močno agrarno prenaseljena področja s prevlado drobnih kmetij, z močno polikulturno usmeritvijo (Šmarje pri Jelšah, Laško, Novo mesto).

V enajstih občinah (leta 1969 je bilo takih občin 15) prihaja na trg od 1,1 do 3 % vrednosti celotnega pridelka njiv in vrtov. To so na eni strani goste naseljene (Murska Sobota, Slovenska Bistrica) in nagli urbanizaciji podvržena območja (Ljubljana-Bežigrad, Ljubljana-Polje, Vrhnika) ter občine v kraškem (Sežana, Ilirska Bistrica, Kočevje) in pretežno gorskem svetu (Dravograd, Radovljica) ki imajo relativno in absolutno malo njiv in vrtov.

Od 3,1 do 5 % pridelkov njiv in vrtov prihaja na trg v štirih občinah vzhodne Slovenije (Dolna Lendava, Ptuj, Šentjur, Krško) ter v Kamniku, Ajdovščini in občini Ljubljana-Vič. Znatno večja stopnja (od 5,1 - 10 %) tržne usmerjenosti je v treh občinah vzhodne Slovenije (Gornja Radgona, Ljutomer, in Brežice), v močno urbaniziranih občinah osrednje Slovenije (Domžale, Ljubljana-Šiška, Škofja Loka) ter v občini Postojna, Grosuplju in Trebnjem.

Nadpovprečno visoko stopnjo tržne usmerjenosti pri poljedelskih pridelkih lahko ugotovimo na eni strani v tistih občinah, kjer goje industrijske rastline (zlasti hmelj) in na drugi strani v tistih občinah, ki se zaradi ugodnih naravnih in družbenih razmer usmerjene v gojitev vrtna. Ti razlogi po-
gojujejo, da je najvišja stopnja tržne usmerjenosti poljedelstva v občini Piran in Žalec.

ODSTOTEK PRODANIH PRIDELKOV NJIV IN VRTOV

AVTOR: J. MEDVED

TEH. IZDELAVA: E. ZAMPERLO

IV. TIPI TRŽNE USMERJENOSTI KMETIJSTVA V SR SLOVENIJI LETA 1974

1. Viri in metode dela

Medtem ko je stopnjo tržne usmerjenosti pri pridelkih njiv in vrtov mogoče ugotoviti s podatki o posejanih površinah, donosu in podatki o količinah prodanega blaga, so pri ugotavljanju stopnje tržne usmerjenosti pri drugih kmetijskih pridelkih velike težave. Če v SR Sloveniji ugotavljamo izrabo zemljišča na vseh zemljiških kulturah (njive, vrtov, travniki, vinogradi, pašniki) bodo izrazito privladovali krmni tipi, kot je pokazala že omenjena raziskava leta 1969. Pri krmnih rastlinah pa ni mogoče ugotavljati tržne usmerjenosti s prodajo krme, ker ta ni predmet prodaje in je odkupne postaje ne odkupujejo. Če kmetje krmo prodajajo jo prodajo drugim kmetom, kar pa s pomočjo statističnih podatkov ni mogoče ugotoviti. Tržne usmerjenost pri krmnih rastlinah torej ne moremo ugotavljati s prodajo krme, temveč predvsem s prodajo živinorejskih pridelkov. Ravno pri živinoreji pa na osnovi obstoječih podatkov ni mogoče ugotoviti stopnje tržne usmerjenosti. O številu živine imamo na razpolago podatke iz leta 1971, ki pa navajajo samo število živine (konji, goveda, ovce, svinje) brez podrobnejše razčlenitve. Nimamo pa podatkov o povprečnem prirastu, o domačem zakolu itd. Edini stvarni podatki, s katerimi razpolagamo so podatki o prodaji živinorejskih pridelkov. S pomočjo teh podatkov pa lahko prikažemo samo strukturo prodanega blaga, nikakor pa ne stopnje tržne usmerjenosti, ker nam manjkajo podatki o celotni proizvodnji. Zaradi tega smo lahko za celotno kmetijstvo ugotovili samo strukturo prodanega kmetijskega blaga in na tej osnovi ugotovili različne tipe tržne usmerjenosti kmetijstva v Sloveniji.

Pri prikazu tržne usmerjenosti kmetijstva so zajeti vsi pridelki, ki jih prodaja zasebni in družbeni sektor. Razdeljeni so v naslednje skupine:

- a) Poljedelski pridelki obsegajo žita, vrtnine, krmne in industrijske rastline.
- b) Živinorejski pridelki vključujejo vse vrste prodane živine, jajca, mleko, mlečne izdelke, volno, kože in perje.
- c) Sadjarški in vinogradniški pridelki združujejo vse vrste sadja, grozdje, vino, žganje in druge alkoholne in brezalkoholne pijače.
- č) Les (drva, tehnični in celulozni les),
- d) Drugi pridelki zajemajo prodano krmo senožeti in travnikov, gozdne sadeže, zdravilna zelišča, med in drugo blago, ki ni posebej navedeno.

Po strukturi prodanega blaga smo določili tipe tržne usmeritve. Vse občine, kjer določena skupina pridelkov daje nad 50% vrednosti celotnega prodanega blaga, smo uvrstili v ustrezni tip, kakor je razvidno iz naslednjega pregleda:

2. Struktura odkupljenih kmetijskih pridelkov

Struktura odkupljenih kmetijskih pridelkov
(v odstotkih)

Vrsta pridelkov	odstotek od skupnega odkupa	delež zasebnega odkupa	delež družbenega odkupa
poljedelstvo	7,5	50,2	49,8
živinoreja	76,1	53,2	46,8
sadjarstvo in vinog.	8,4	26,1	73,9
les	3,1	8,1	91,9
drugo	4,9	25,1	74,9
Skupno	100 %	47,9 %	52,1 %

Po strukturi prodanega blaga je daleč najpomembnejša živinoreja, saj razni živinorejski pridelki dajejo 76,1 % celotne vrednosti kmetijskega odkupa. Posamezne vrste živinorejskih pridelkov so pri prodaji zastopane takole:

Vrsta živinorejskih	odstotek od vseh živinorejskih pridelkov	od tega zasebni sektor	od tega družbeni sektor
Živina (govedo, konji, svinje in drugo)	52,9 %	68,4 %	31,6 %
perutnina in jajca	28,5 "	8,8 %	91,2 %
mleko in mlečni izdelki	17,9 "	77,4 %	22,6 %
kože, perje in drugo	0,7 "	84,7 %	15,3 %
skupno	100 %	53,2 %	46,8 %

Kot je razvidno iz zgornje tabele daje prodaja živine nad polovico ^{celotne} vrednosti vseh živinorejskih pridelkov, pri tem pa daje še vedno večji delež tržnega blaga zasebni sektor. Precej drugačne razmere so pri tržni proizvodnji perutnine in jajc, ki je po vrednosti na drugem mestu. Tu je zasebna proizvodnja komaj še kaj pomembna, saj daje le 8,8 % celotne proizvodnje. V perutninarstvu je bil v zadnjih desetletjih napravljen pravi revolucionarni skok in to predvsem v družbenem sektorju. Niso pa še novih načinov vzreje perutnine prevzeli zasebni kmetje, ki vztrajajo še večinoma pri starem sistemu. Pri mleku in mlečnih izdelkih, ki je po vrednosti pridelkov na tretjem mestu pa ima še vedno znatno prednost zasebni sektor, saj daje nad tri četrtine vsega prodanega blaga.

V primerjavi z letom 1969 se je v Sloveniji usmerjenost v živinorejo še stopnjevala saj je takrat znašal odstotek živinorejskih pridelkov le 66,7 % celotnega odkupa kmetijskih pridelkov.

Struktura odkupljenih kmetijskih pridelkov leta 1974 (v %)

	Poljedelstvo	Živinoreja	Sadjarstvo	Gozdarstvo	Ostalo
Ajdovščina	2,4	68,5	14,8	6,6	7,7
Brežice	5,3	54,0	6,3	15,2	19,2
Celje	24,6	57,2	1,3	14,1	2,8
Cerknica	-	56,8	-	41,4	1,8
Črnomelj	2,7	66,8	0,3	26,4	3,8
Domžale	2,7	94,7	-	2,0	0,6
Dravograd	2,8	34,8	3,3	54,0	5,1
G. Radgona	2,8	61,8	17,4	1,4	16,6
Grosuplje	6,0	88,6	-	3,0	3,0
Hrastnik	-	68,5	-	30,9	0,6
Idrija	1,2	60,5	0,7	37,1	0,5
Il. Bistrica	3,0	65,8	3,7	21,6	5,9
Izola	36,1	3,8	60,0	-	0,1
Jesenice	-	49,9	-	50,0	0,1
Kamnik	1,6	79,1	2,0	14,2	3,1
Kočevje	0,1	51,0	-	47,9	1,0
Koper	29,4	20,1	49,2	0,2	1,1
Kranj	23,8	59,9	0,2	13,3	2,8
Krško	10,6	54,2	33,4	1,0	0,8
Laško	0,2	67,5	0,2	32,1	-
Lenart	-	88,0	9,2	2,6	0,2
Lendava	10,0	89,3	0,5	-	0,2
Litija	0,4	67,3	3,2	28,3	0,8
Lj. Bežigrad	16,8	68,0	-	0,8	14,4
Lj.-Center	-	51,3	-	4,9	43,8
Lj. Moste-Polje	0,4	73,8	0,1	0,6	25,1
Lj.-Šiška	3,8	91,1	-	3,1	2,0
Lj.-Viš-Rudnik	3,7	55,3	0,5	32,7	7,8
Ljutomer	5,1	67,5	26,8	-	0,6
Logatec	0,1	43,7	-	54,2	2,0
Maribor	12,7	48,9	18,2	16,5	3,7
Metlika	2,0	49,5	47,0	0,5	1,0

	Poljedelstvo	Živinoreja	Sadjarstvo	Gozdarstvo	Ostalo
Mozirje	3,6	31,0	-	64,8	0,6
Murska Sobota	3,4	93,3	0,3	1,1	1,9
Nova Gorica	6,2	39,0	51,3	2,5	1,0
Novo mesto	1,4	67,4	6,4	17,9	6,9
Ormož	9,1	52,1	36,5	1,2	1,1
Piran	44,5	16,8	28,3	-	10,4
Postojna	0,4	87,4	-	2,9	9,3
Ptuj	3,4	89,3	3,8	2,0	1,5
Radlje ob Dravi	10,5	22,5	-	64,4	2,6
Radovljica	1,2	55,5	6,1	36,5	0,7
Ravne na Ko- roškem	-	27,7	0,1	66,6	5,6
Ribnica	-	46,8	-	49,6	3,6
Sevnica	15,7	66,1	9,1	8,3	0,8
Sežana	2,5	74,8	13,9	7,9	0,9
Slovenj Gradec	-	38,3	-	60,3	1,4
Slov. Bistrica	5,1	44,3	12,9	32,4	5,4
Slov. Konjice	-	52,4	13,2	34,0	0,4
Šentjur pri Celju	2,3	77,1	6,6	9,1	4,9
Škofja Loka	7,3	69,0	0,5	22,4	0,8
Šmarje pri Jelšah	0,6	77,5	15,1	6,5	0,3
Tolmin	0,8	83,9	0,2	8,2	6,9
Trbovlje	0,4	72,6	0,3	26,0	0,7
Trebnje	22,3	67,4	-	10,1	0,2
Tržič	20,4	23,2	1,7	50,8	3,9
Velenje	25,4	65,3	5,4	0,7	3,2
Vrhnika	1,4	70,0	0,1	26,0	2,5
Zagorje	-	54,7	-	45,1	0,2
Žalec	45,7	34,6	5,0	12,7	2,0
Skupno	7,5	76,1	8,4	3,1	4,9
Leta 1969	10,4	66,7	7,1	11,8	4,0

Po vrednosti odkupa kmetijskih pridelkov sta na drugem mestu sadjarstvo in vinogradništvo z 8,4 % vrednosti celotnega odkupa. Pri tem pa skoraj tri četrt odkupa prihaja z družbenega sektorja, ker so zasebni vinogradi in sadovnjaki po načinu gojitve močno zastareli in v njih prevladajo manj vredne vrste sadja in vinskih trt.

Na tretjem mestu je po vrednosti odkupa poljedelstvo, ki je v celoti manj tržno usmerjeno kot sadjarstvo in vinogradništvo, saj daje le 7,5 % celotne vrednosti odkupa. Družbeni in zasebni sektor dajeta skoraj enak delež na trg.

Četrto mesto po vrednosti prodanega blaga zavzemajo drugi pridelki, ki vključujejo seno, gozdne sadeže, med in drugo. Les zavzema po vrednosti sadnje mesto med odkupljenimi pridelki. Pri tem daje ogromno večino družbeni sektor, medtem ko je privatni sektor le malo pomemben. Ravno to dejstvo nam dokazuje, da pri številnih kmetijskih pridelkih, med takimi je tudi les, ni mogoče zbrati stvarnih podatkov. Res je, da kmetje zelo veliko posekanega lesa porabijo sami ali za drva ali za stavbni les. Verjetno pa je ravno tako res, da veliko lesa z dovoljenjem ali brez njega razrežejo sami in ga prodajajo neposredno potrošnikom ali raznim posredovalcem.

Ob zaključku pregleda sestave prodanih kmetijskih pridelkov lahko ugotovimo, da se od leta 1969 do 1974 nastali znani premiki v tržni usmerjenosti našega kmetijstva. Kot smo že prej omenili se je živinoreja zaradi naglega širjenja kooperacijskih odnosov z družbenim sektorjem močno okrepila. Verjetno pa niso nič manj pomembna znatna finančna vlaganja in strokovna pomoč od strani družbenih kmetijskih obratov in kmečkih zadrug zasebnim kmetom pri preusmerjanju kmetij k tržni proizvodnji. Pomen vinogradniških in sadjarskih pridelkov pri odkupu se polagoma dviga, nižja pa se vrednost poljedelstva in gozdarstva.

Razmerja med družbenim in zasebnim sektorjem se zaradi še prej

omenjene družbene pomoči kmetom in s tem rasti proizvodnje tudi v tem sektorju, niso bistveno spremenila. Leta 1969 je družbeni sektor dajal 53,5 % leta 1974 pa 52,1 % celotne vrednosti kmetijskega tržnega blaga.

3. Tipi tržne usmerjenosti kmetijstva.

Po strukturi prodanega blaga smo določili tipe tržne usmerjenosti kmetijstva. Vse občine, kjer določena skupina pridelkov daje nad 50 % celotne vrednosti prodanega blaga, smo uvrstili v ustrezen tip, kakor je razvidno iz naslednjega pregleda (posamezne skupine dajeje naslednji odstotek vrednosti prodanega blaga):

Tipi tržne usmeritve	Polje- delstvo	Živino- reja	Sadjar- stvo	Gozdar- stvo	Drugo
----------------------	-------------------	-----------------	-----------------	-----------------	-------

I. ŽIVINOREJSKI TIPI:

1. Izraziti živinorejski
tipi

a) z dokaj enakomer- nim deležem drugih skupin	do 5 %	nad 80 %	do 5 %	do 5 %	do 5 %
b) z večjim deležem ene od drugih skupin	do 10%	nad 80 %	do 10%	do 10%	do 10%

2. Živinorejski tipi:

a) z dokaj enakomer- nim deležem drugih skupin	do 15%	70,1-80%	do 15%	do 15%	do 15%
b) z večjim deležem ene od drugih skupin	do 26%	70,1-80%	do 26%	do 26%	do 26%

3. Ominljivi živinorejski
tipi:

a) z dokaj enakomer- nim deležem drugih skupin	do 20%	50,1-70%	do 20%	do 20%	do 20%
b) z močnejšim dele- žem lesa	do 20%	50,1-70%	do 20%	do 46%	do 20%
c) z močnejšim de- ležem sadja	do 10%	50,1-70%	do 10%	do 10%	do 10%
d) z močnejšim de- ležem poljedel- stva	do 30%	50,1-70%	do 15%	do 15%	do 15%

II. GOZDNI TIPI:

a) z močnejšim deležem živinoreje	do 5 %	do 45 %	do 5 %	50,1-66%	do 5 %
b) z enakomernim deležem živinoreje in poljedelstva	do 25%	do 25 %	do 5 %	nad 50 %	do 5%

III. SADJARSKI TIPI:

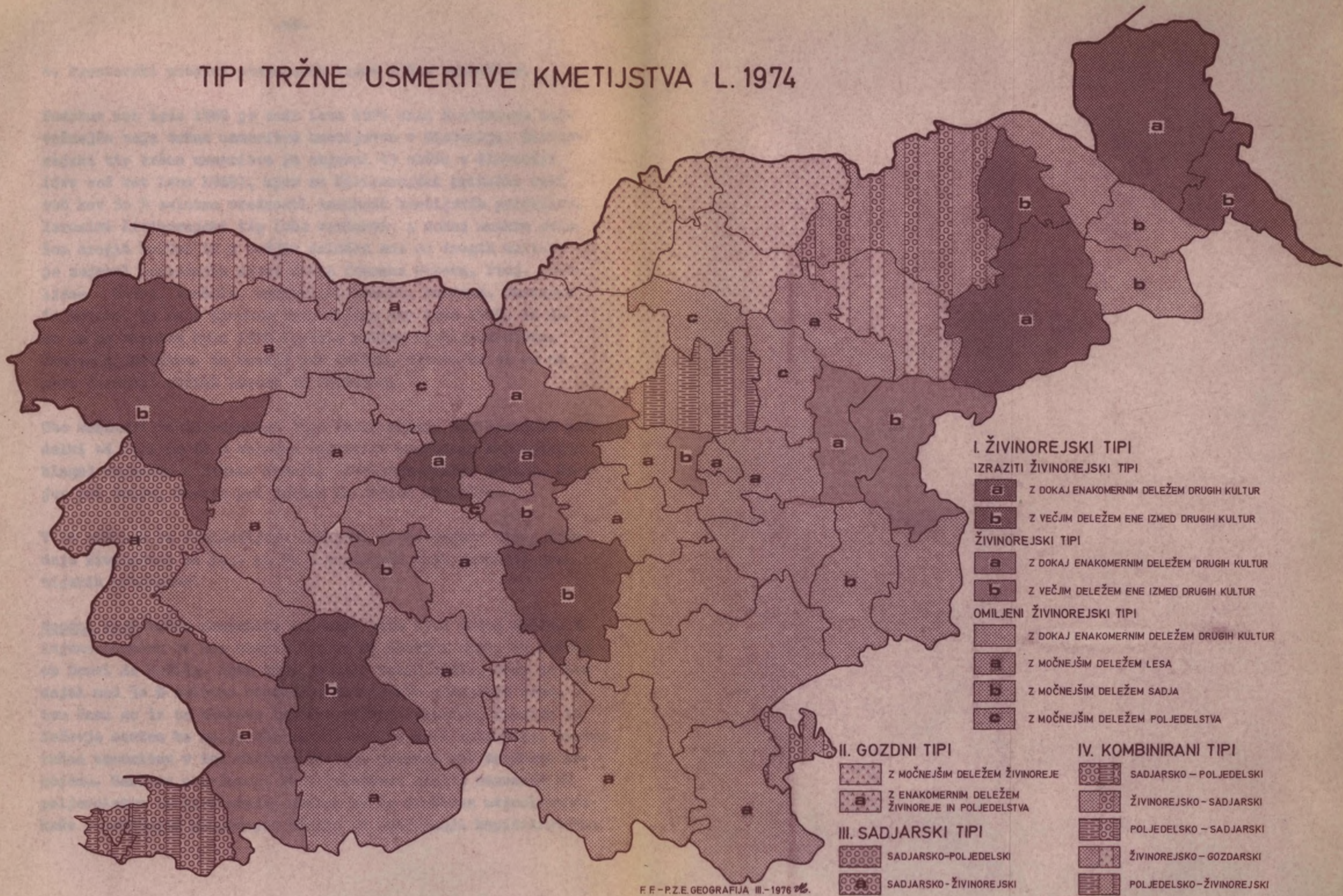
a) sadjarsko-poljedelaki	do 40%	do 5 %	do 60%	do 5 %	do 5%
b) sadjarsko živinorejski	do 7 %	do 40%	nad 50%	do 5 %	do 5%

IV. KOMBINIRANI TIPI:

a) sadjarsko-poljedelski	do 30 %	do 25%	od 45,1-50%	do 5%	do 5%
b) živinorejsko sadjarski	do 15 %	45,1-50%	od 18,1-48%	do 20%	do 5%
c) poljedelško sadjarski	45,1-50%	do 20%	od 25,1-30%	do 10%	do 15%
č) živinorejsko-gozdarski	do 5 %	45,1-50%	do 15%	38-49%	do 5%
d) živinorejsko-poljedelski	20,1-30%	40,1-50%	do 10%	do 10 %	do 10%
e) poljedelško-živinorejski	40,1-50%	30,1-40%	do 10%	do 10%	do 10%

Ker pri tržni usmeritvi pri dveh tretjinah občin prevladujejo živinorejski pridelki smo glede na večjo ali manjšo prevlado živinoreje določali podtipe, kjer smo upoštevali drugo vodilno skupino tržnega blaga. Podobno smo razčlenili tudi tipe s prevlado prodaje lesa in sadja. Občine, kjer nobena skupina kmetijskih pridelkov ne daje nad 50 % celotne vrednosti prodanega kmetijskega blaga smo uvrstili v kombinirane tipe z notranjo diferenciacijo po prvih dveh prevladujočih skupinah.

TIPI TRŽNE USMERITVE KMETIJSTVA L. 1974

4. Prostorski pregled posameznih tipov tržne usmeritve.

Podobno kot leta 1969 je tudi leta 1974 bila živinoreja najvažnejša veja tržne usmeritve kmetijstva v Sloveniji. Živinorejski tip tržne usmeritve je zajemal 43 občin v Sloveniji (dve več kot leta 1969), kjer so živinorejski pridelki dali več kot 50 % celotne vrednosti prodanih kmetijskih pridelkov. Izrasiti živinorejski tip (obe varianti: z dokaj enakim deležem drugih kultur in z večjim deležem ene od drugih kultur) je zajemal naslednjih devet občin (Murska Sobota, Ptuj, Ljubljana - Šiška, Domžale, Grosuplje, Lenart, Lendava, Postojna in Tolmin. To so v glavnem iste občine kot leta 1969, le da so iz te skupine leta 1974 izpadle občine Ljubljana-Moste, Črnomelj, Metlika, in Šmarje pri Jelšah, medtem ko so se na novo uvrstili občini Lenart in Postojna.

Obe varianti živinorejskega tipa (kjer dajejo živinorejski pridelki od 70,1 do 80 % celotne vrednosti prodanega kmetijskega blaga) zajemata 6 občin: Kamnik, Ljubljana-Polje, Sežana, Šentjur pri Celju, Šmarje pri Jelšah in občino Trbovlje.

V 28 občinah se uveljavljajo omiljeni živinorejski tipi, kjer daje živinoreja od 50,1 do 70 % vrednosti vseh prodanih kmetijskih pridelkov.

Gozdni tipi tržne usmeritve zajemajo leta 1974 sedem občin. Z izjemo Logatca se vse občine širijo ob severni meji, od Radelj ob Dravi do Tržiča. Leta 1969 je bilo takih občin, kjer je les dajal nad 50 % celotne vrednosti kmetijskih pridelkov osem. V tem času so iz te skupine izpadle občine Jesenice, Ribnica in Kočevje medtem ko se je občina Mozirje na novo vključila. Gozdna tržna usmeritev v teh občinah je tako naravno kot družbeno pogojena. Naravna pogojenost je v relativno slabih razmerah za poljedelstvo in živinorejo, medtem ko se družbena utemeljenost kaže v nekdanjem propadanju kmetij in nastajanju kapitalistične

veleposesti, ki je z nacionalizacijo in uvedbo agrarne reforme prešla v družbeno last.

Sadjarški tip tržne usmeritve zajema v Sloveniji dve občini, to je občino Piran, ki je bila v sadjarstvo usmerjena že leta 1969 in občino Nova Gorica, ki se je v tem času preusmerila v sadjarstvo.

Med kombinirane tipe tržne usmeritve smo uvrstili vse tiste občine, kjer nobena skupina ne daje nad 50 % skupne vrednosti prodanih kmetijskih pridelkov. Takih občin je bilo v Sloveniji leta 1974 osem. Notranjo diferenciacijo smo uvedli po prvih dveh prevladujočih skupinah prodanih kmetijskih pridelkov.

Tako lahko ločimo: sadjarsko-poljedelski, živinorejsko-sadjarški, poljedelako-sadjarški, živinorejsko-gozdarski, živinorejsko-poljedelski in poljedelako-živinorejski tip tržne usmeritve.

V. ZAKLJUČKI

Če ob zaključku študije skušamo povzeti osnovne izsledke in z njimi odgovoriti na zastavljena vprašanja, lahko ugotovimo naslednje:

- Novo vrednotenje naravnih razmer obdelovalne zemlje povzroča, da je ^{iz} leta v leto manj njiv in vrtov. Opuščanje njiv in vrtov pogojuje na eni strani razlogi, ki izhajajo iz splošne stopnje družbeno ekonomskega razvoja, na drugi strani pa razlogi, ki izvirajo iz obstoječe socialno posestne strukture in socialno poklicne strukture lastnikov zasebnih kmetij. V osnovi imajo vsi motivi za spreminjanje obstoječe agrarne strukture ekonomski značaj. Vprašljivost procesa spreminjanja njiv in vrtov v travišča je le v tem, ali je iz splošnih družbenih vidikov smotrno prepustiti to stihiji, ki le preveč temelji na eni strani na individualnem vrednotenju zemlje po posameznih socialno posestnih skupinah na drugi strani pa ni sedanjem po-

ložaju kmetijstva v odnosu do drugih panog gospodarstva. Zato je iz vidika splošnih družbenih interesov nujno, da se čim prej izdela valorizacija kmetijskih zemljišč, ki naj zaustavi stihijsko spreminjanje zemljiških kultur pod vplivom trenutnih interesov posameznika ali posamezne delovne organizacije. Ta valorizacija ne more izhajati samo iz trenutnih ekonomskih interesov, temveč mora upoštevati tudi vidike ohranjanja in pravilnega gospodarjenja s kulturno pokrajino, interese drugih gospodarskih panog (turizem gozdarstvo), interese naše obrambe in zaščite ter končno dejstvo, da je vprašanje prehrane na svetu iz dneva v dan bolj pereč, ter je zato zelo problematično opuščati njive in vrtove, ki so sadvečstoletnih naporov naših prednikov pri urejanju in gospodarjenju v kulturni pokrajini.

-Po odstotku posejanih površin s posameznimi skupinami poljedelskih kultur se v zadnjih petih letih nastale določene spremembe. Manjšajo se površine posejane z žiti, večajo pa se površine posejane z okopavinami in krmnimi rastlinami. Te strukturne spremembe v izrabi njiv in vrtov na eni strani odražajo postopno opuščanje polikulturalnosti ter uvajanje specializacije na čistih kmečkih gospodarstvih in na drugi strani opuščanje žitnega poljedelstva na drobnih delavsko-kmečkih gospodarstvih.

-Spremembe med posameznimi skupinami poljedelskih kultur po posejanih površinah se kažejo tudi v tržni usmerjenosti poljedelskih pridelkov. Število občin, ki žit sploh ne prodajajo se je od leta 1969 do 1974 znatno povečalo (od 13 na 29). Hkrati pa se je zmanjšal tudi odstotek vrednosti žit v okviru skupne vrednosti prodanih poljedelskih pridelkov.

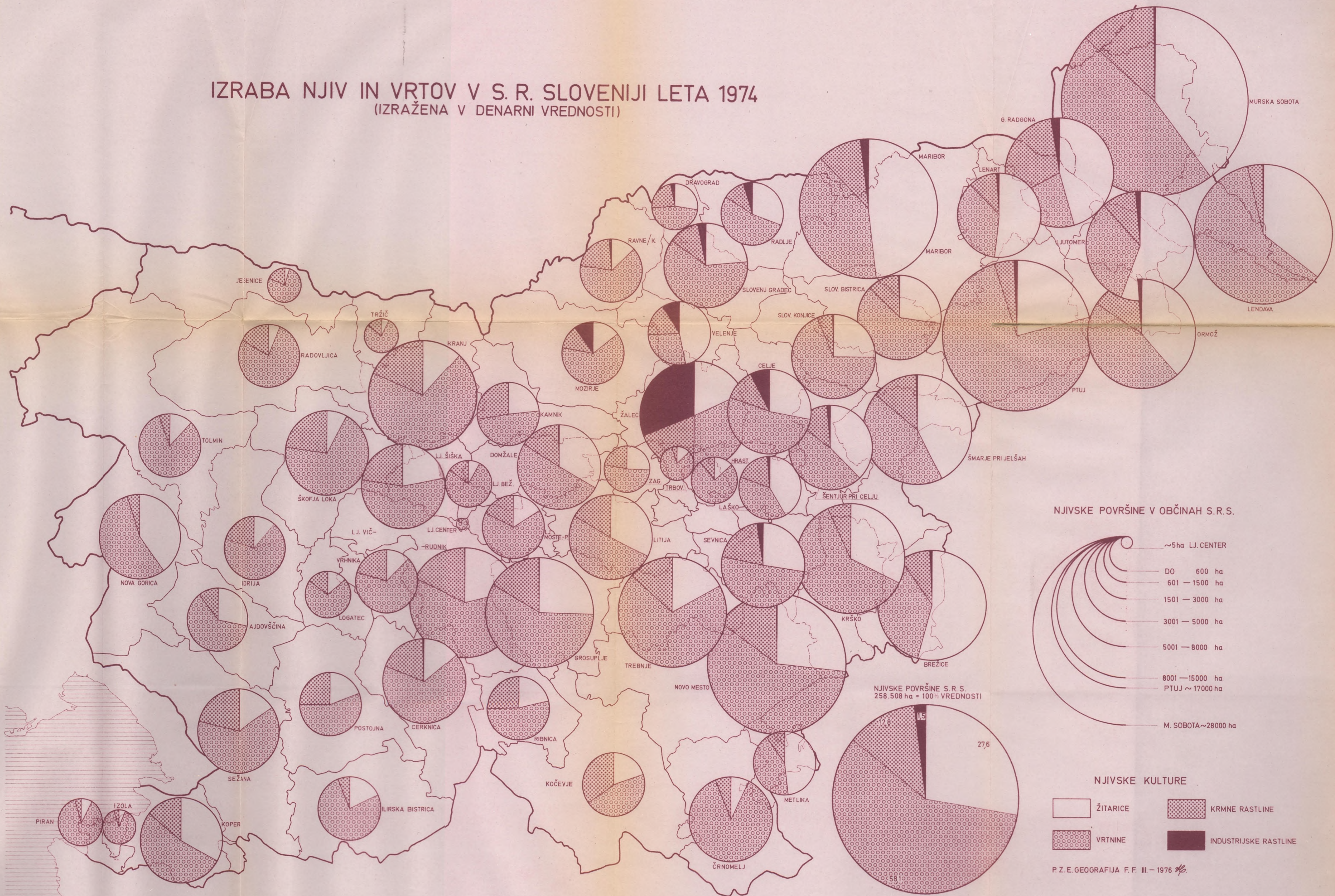
-Povečan družbeni interes za kmetijstvo s znatnimi finančnimi vlaganji ter strokovno pomočjo zasebnemu kmetijstvu pri preusmerjanju k tržni proizvodnji dobiva svoj odraz v večji tržni usmerjenosti kmetijstva. V navedenem času se je skupna tržna usmerjenost pri poljedelskih pridelkih znatno dvignila: to je od 5,9 % v letu 1969 na 9,34 % v letu 1974.

- Znatne spremembe so nastale v strukturi odkupljenih poljedelskih pridelkov. Že doslej zelo izrazita živinorejaka tržna usmeritev se še stopnjuje, manjša pa se delež poljedelskih in lesnih pridelkov pri prodanem kmetijskem blagu. V manjši meri narašča tudi odstotek sadja in drugih pridelkov, kar tudi kaže na večjo intenzifikacijo izrabe kmetijske zemlje.
- Vse navedene spremembe dokazujejo, da se je tudi v kmetijstvu začelo novo obdobje, obdobje naglega rušenja starih tradicionalnih struktur, polikulture in samozkrbne usmeritve in namesto teh uvajanje specializirane tržne proizvodnje.

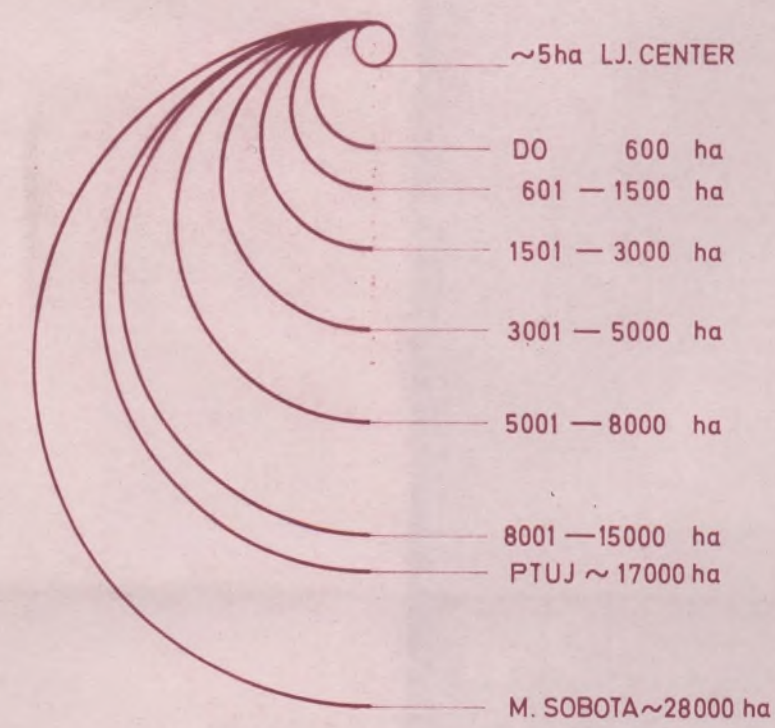
Ilustracije

	str.
1. Njive in vrtovi, razlike med kat. podatki in ocenami Zavoda za statistiko SR Slovenije	4
2. Posejane površine: odstotek žit	15
3. Posejane površine: odstotek krmnih rastlin	17
4. Posejane površine: odstotek vrtnin	18
5. Odstotek vrtnin po vrednosti pridelkov	21
6. Odstotek žit po vrednosti pridelkov	22
7. Odstotek krmnih rastlin	23
8. Odstotek ind. rastlin po vrednosti pridelkov	24
9. Vrednost pridelkov na ha njiv in vrtov	25
10. Odstotek odkupa žit	30
11. Odstotek odkupa vrtnin	31
12. Odstotek odkupa ind. rastlin	34
13. Odstotek prodanih pridelkov njiv in vrtov	37
14. Tipi tržne usmeritve	47
15. Izraba njiv in vrtov v SR Sloveniji leta 1974 ...	

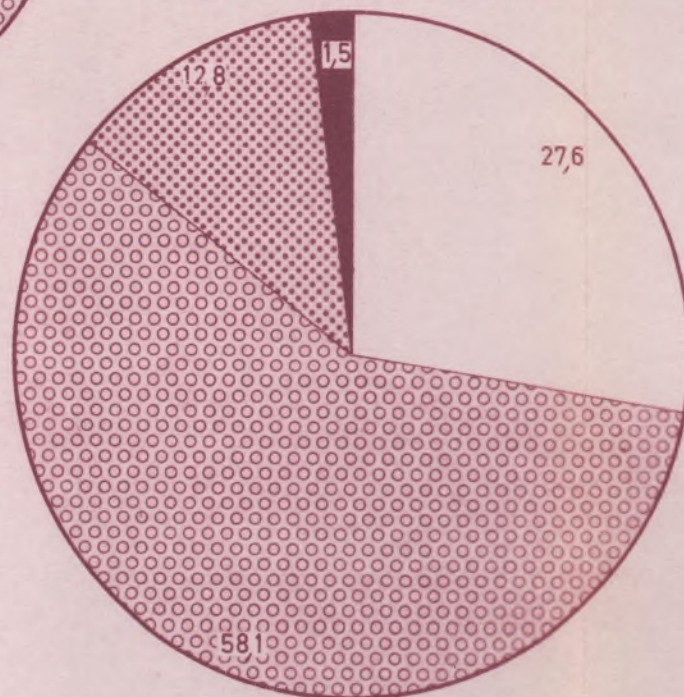
IZRABA NJIV IN VRTOV V S. R. SLOVENIJI LETA 1974 (IZRAŽENA V DENARNI VREDNOSTI)

NJIVSKE POVRŠINE V OBČINAH S. R. S.

NJIVSKE POVRŠINE S. R. S.
258.508 ha = 100% VREDNOSTI

NJIVSKE KULTURE

ŽITARICE	KRMNE RASTLINE
VRTNINE	INDUSTRIJSKE RASTLINE